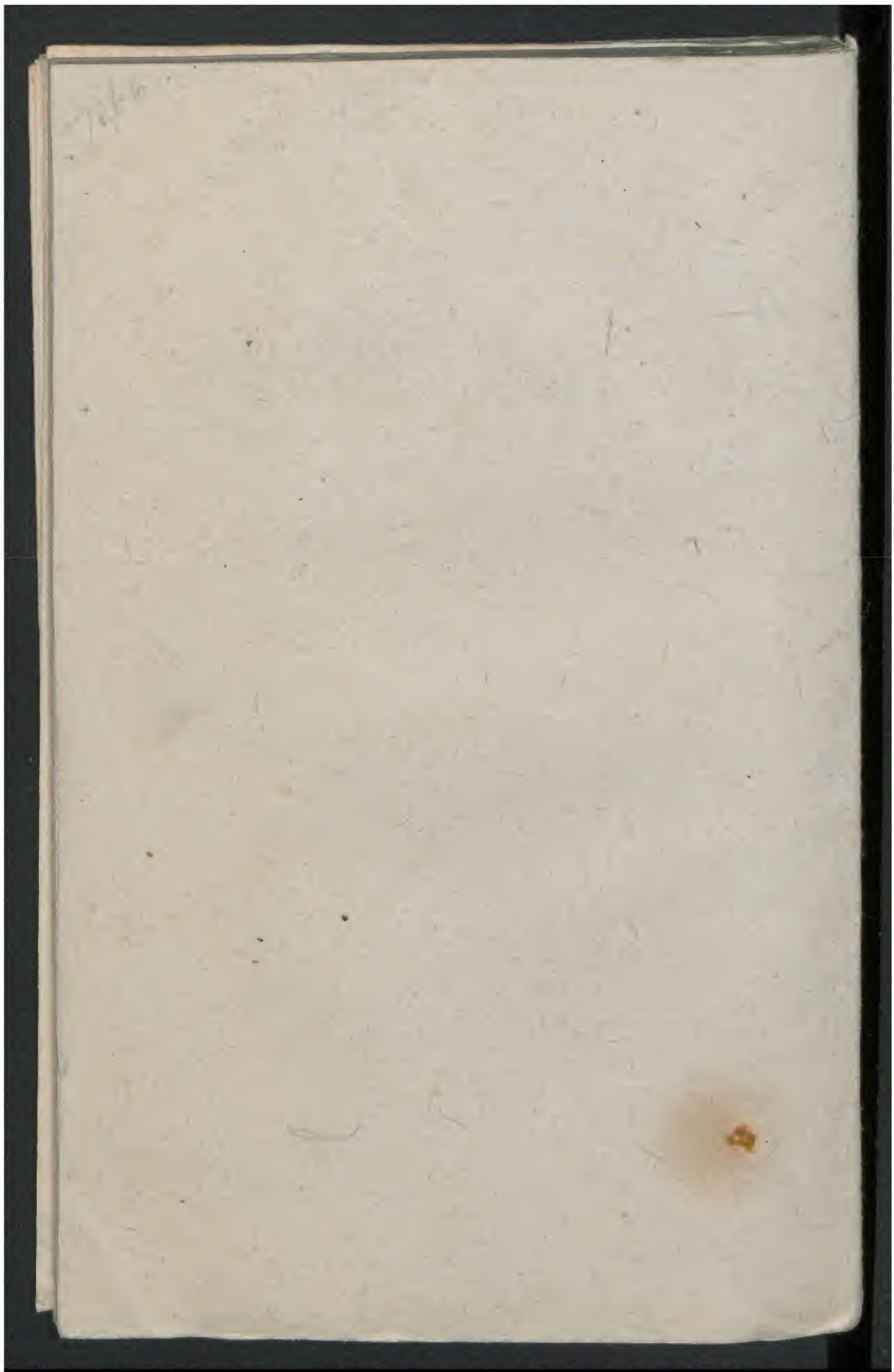

PAMFLET
1392

C
O
oe
f

an
on
m

la

Schriftuerlijck Bevvijjs,

DAT DE

CHRISTELYCKE
OVERHEYT ALLE EERE
oebehoort, ende datse in de Godt-
salighe bedieninghe hares
Ampts door het ghelove
salich vvert:

Teghens

Dat lasterlijcke verachten, ende
onchristelijcke verdoemen desselven by
de *Paus* ende *Doops* ghesinde:

In ghedicht/ op de *Vois* des *vj. Psalms* ghestelt/
ende in *Prose* verclaert.

Door

Gerardum Verstegum Palatinum Dienaer des
Goddelijcken woorts tot Buren.

TOT V TRECHT,

By Salomon de Roy Boeckdrucker / woon-
nende inde leeghe Jacobyne-straet inde
Druckerpe / Anno 1607.

1392 8

Schijnverlyck Bewijs

DAT DE

CHRISTELIJCKE

OVERHEEYT ALLE ERDE

toeschoort ende dat in de

salighe bedieninghe

Ampt door het gheboort

lijck wert

Te

Der lasterlicke verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

verachten ende verachten ende

DE ^{2.}
HOECH ENDE
VVELGHEBORN
VROVWE, VROV *MARIA*,
gheboren Princesse van Orangien,
Gravinne van Nassau, Catzenel-
bogen, Vianden, Dietz, Buren,
Leerdam, &c: Dovva-
gierre van Hohen-
lo : &c.

Ende

DE EDELE, EHRENTFESTE,
wijse voorsienige ende discrete, Ioncker
Philips vā Steelant, Drossaert des Graef-
schaps Burē, en Raet van zijn Excellentie
van Orangien: Otto vā Lewen, Schout,
Cornelis Gerritsen vander Lingen, ende
Peter Pluenis Burghemeesteren, en de
t'samentlicke Schepenē der Stadt Buren.

HOOCH ENDE
vvelgeboren Princesse.
Ghenadige *Vrou*, ende
Edele, Ehrentfeste, vvij-
se voorsienige Heeren,
die almoghende Godt
end' Heere des Hemiels end' der aerdē,
A 2 heeft

heeft twee sonderlinghe bedieningen
ghesticht onder de menschen, sonder
d'welcke niemant bequaemlijck ende
sekerlijck, noch int eeuwige leuen co-
men, noch door dit tegenvoordige ge-
raccken can: D'eerste is de bedieninge
des vvoordts Godts, of dat Predigant:
D'ander is de politifche Ouerheyt ende
regieringhe: Waer door die Godt ende
Heere onfer salicheyt den mensche van
zijnen vville leeret, op dat hy in alle
Godtsalicheyt ende eerbaerheyt Godt
dienende in eeuwichheit voor dē duy-
vel ende verdoemenisse bevvaert mo-
ge bliuen. Maer het heeft de Satan tot
allē tijdē gesocht die selue goede stich-
tingen Godes te onderdrucken ende te
vervvoesten: Wel vvetende, dat de sel-
ue onderdruckt ende vervvooest vvesen-
de soude moeten volgen eē totale ruine
ende confusie des gantschen mensch-
licken geslachts. Voorvvaer, so veel dat
Predigant belanget, het is meer dan te
veel bekēt, in hoe groote cleynachtinge
dat selue is: Ende dat van duysent mē-
schen nauicx een is, die niet lieuer siet
ende

ende hoort alle lichtvaerdicheydt van ^{3.}
banck-boeuen, als een heylige ende sa-
lige Predicatie: la die niet verachtelijck
ende spottelijck vanden Predicanten,
van Godes vvoort ende de Sacramentē
spreekt. D'ouerheyt, al ist datse so opēt-
lijck ende verachtelijck by alle man
niet en vvert versmadet als dat Predig-
amt, door diense voor de vverelt vvat
meerder aenzien heeft: Sy en is noch-
tans niet sonder groote vyanden ende
harde parthyen: want de Satan vveten-
de dat de selue ende hare macht genui-
neert vvesende, ooc dat Predigamt niet
bestaen en can: Ghelijck, d'Ouerheyt
haer ampt doende de reyne Leere des
vvoordts Godes door het Predigamt
vverdt geconserueert: Soo heeft hy de
selue in schandelijcke verachtige ghe-
bracht door dē Roomschē Antichrist:
Ende vā de eevvige salicheyt uytgeslo-
ten door de Dooperē, op datse door de
verachtige van den eenen, ende door
het ontseggen der salicheyt van dē an-
derē verschriëkt ende vervaert vvesen-
de, haer goede bedieninge laten varen,

A 3

ende

ende ouer sulcx alles in eē schrickelijc-
ke confusie ende bederf soude ghestelt
vverden : Gelijk hy oock sulcx in den
Pausdom te vveghe ghebracht, ende in
den nieuven Dooperschen Rijke tot
Munster ende andere plaetsen begon-
nen heeft. Een yegelijk Christen mē-
sche is schuldich ter eeren Godes, zijns
Heeren, so veel hem mogelijk is, sulcx
te keeren : Ende die ghemelte tvvee in-
stellingen Godes niet alleen voor hem
seluen in behoorlijcke eere te houden,
maer oock andere daer toe te onder-
vvijsen, ende te vermanen : Insonder-
heyt die Godt daertoe gheroepen ende
gesonden heeft. Om vvelcke, als oock
andere oorfaecken dit tractaet ghe-
maeckt is, ende V. F. G. end' V. E. E.
toegeeygent : Op dat de selue niet alleē
ghevvaerschout ende onderricht soude
vvesen, van die vervloecte verachting
ende onchristelijck lasteren der onge-
louigen ende afvalligen menschen, om
den seluen in geenderley maniere ghe-
hoor te gheuen, vvetende ende ziende
in

4.
in desen, hoe schandelijck ende on-
christelijck in dit ende ander poincten,
haer leere is : Maer oock ghebeden, als
van eenen Dienaer, ende vermaent, als
van eē Dienstknecht Godes, haer ampt
ende hooghe macht also te ghebruyc-
ken, dat het H. Predigampt gevordert,
ende in eeren gehouden : Godes vvoort
allomme in haren ghebiet reyn ende
suyuer gheleert, alle onordentlicheden
verboden ende ghestraft vverden, op
dat niemant door haer schult verloren
gae : ende sy een goede Conscientie
moghē behouden, ende als een trou-
we Dienaerse Godes ouer meerderge-
stelt vverde. V. F. G. ende V. E. E.
sullen ghelieuen dit mijn gheringhe
vverck in ghenaden ende goede gunste
te ontfanghen : tvvelck ick V. F. G.
ende V. E. E. tot een ghelucksalich
Nieu-laer vereere : Die Heere des He-
mels ende der aerdee verleene. V. F.
Gen. ende V. E. E. ende alle goede
Christelijcke Overheden den Gheest
des yvers ende rechtveerdicheyds, tot

A 4

Godt.

Godtsalighe bedieninghe haeres ampts
in desen Nieuuyen-lare, ende alle haer
leuen ter salicheyt. Ghedaen tot Buren,
den 10. Decemb. 1607.

V. F. G.

Ende

V. E. E.

Onderdanige ende ghe-
hoorsame Dienaer

Gerardus Versteegius Palatinus.

1. *Den Paus met zijn ghesinden,
Een hooft van geestlick blinden;
Den Mensch der sonden quaes:
De Soon s' verderfs onaerdich,
In Satans werck seer vaerdich,
In boosheyt ob sinnes:*

2. *Den Antichrist vermeten
In Gods Tempel geseten
Hem stellend' bouen Godt:
Bouen den Heer almachtich
Hem selfs noemend' Godt crachtich,
Tot Gods oneer en spot.*

3. *Verlochend' s' gloof gepresen,
In afval hooch geresen
Aenhangend' s' Duyvels leer,
Verbiedend' t' houlick reene
End' spijs den mensch gemeene
Geheyliche van den Heer.*

Verclaringe vande drie eerste veersen.

1. Die Christelijcke Oberhepdt heeft behalven de openbare/moetwillighe en ouerdadige boose menschen/twee groote en harde

Dat eerste deel. veers. 1. 2. 3.

de parthyen/welcke onder deksel en schijn
van haer te eeren / d'selue schandelyck ver-
achten ende grouwelyck lasteren : D'eerste
parthye is / den Roomschen Antichrist / dat
is / dat hooft met zijne leden / den Paus met
zijne geestelijcheit : D'ander is die twistige
ende gedeelde Kercke der Doopers.

2. Wat den Roomschen Antichrist van D'o-
berhept houde / en wat eere hy de selue doe /
werdt int eerste deel van dit gedicht aenge-
wesen : Ende hy ten ingang des seluen in
de drie eerste veersen beschreuen / uyt sekere
Titulen / dē selue competerende : uyt wel-
ke men oordeelen can van het navolgende.
Dese Titulen zijn ghenomen / uyt die H.
Schrifcuer : Te weten / uyt den 2. Bries
Pauli tot de Thessalo. int 2. cap. vers. 1. 4.
Ende uyt den 1. Bries / tot Timotheum int
4. cap. vers. 1. 2. 3. Welcke wy seggen / datse
competeren / ende eygentlyck gesprokē zijn /
van dat Apostatische / afvallighe / Antichri-
stische Rijck des Paus ende zinner Gheeste-
licheit : Ende zijn dese / De Mensch der son-
den / De Soone des verderfs / Den Anti-
christ / die hem seluen verheft bouen Gode /
hem seluen uytgheuende voor Godt : Den
verlochenaer ende afvalligen van het gelo-
ve : Den Leeraer van dubbels leeringen.

3. Tot het bewijs van desen mach een yeghe-
lyck boldoen / de naeckte ende rozte Tegen-
settinghe van de Leere Christi en des Roo-
schen Antichrists : Ende een rozt verhael
van de afgrenselijcke ouerdadige Godtloos-
heyt / en schryckelijcke verderffenis / daerin
hy

Dat eerste deel. veers. 1. 2. 3. 6.
hy selfs gevallen/ende andere niet hem ge-
trocken heeft.

4. Die Leere des Paus ende zijner geestelijc-
hept/is reghel ende linen recht contrarie de
Leere Jesu Christi: Alsoo dat t'gene de A-
postel Paulus in de bouen ghemelte plaet-
sen segt / (dat in de laetste tyden sommighe
sullen afvallen van den geloue/ende de ver-
leydenden geesten aenhanghen/en den Lee-
ringhen der dupvelen: Ende/dat den dach
des Heeren niet en come / ten sy dat eerst de
afval come : Ende / dat den afballigen
Soone des verderfs/ende mensche der son-
den / hem sal setten ende verheben boven al
wat Godt oft Godes dienst genaemt wert:
So dat hy in den Tempel Godes sit als oft
hy Godt ware/hem seluen uptgeuende voor
Godt:) van de Paullicke Leeringhen ende
wercken ghesepdt moet wesen.

5. Want Iesus Christus
leeret ons / dat de H.
Schriftuer perfectet en
volcomen sy: Ende lee-
ret alles wat den Men-
sche ter salicheydt noot-
wedich is. Joh. 20. ver.
31. ende 2. Tim. 3. vers.
15. 16. 17.

Christus leert ons / dat
wy niet en moeten noch
toe noch af doen vā zyn
heylighe woort: Deut.
4. v. 2. ende 12. v. 32: O

1. Den Paus end' zijne ge-
sinden roepen en leeren/
dat de Schriftuer niet
volcomen maer manck
sy/ende daerom niet al-
volcomelijck leere wat
de mensche weten moet
ter salicheyt.

2. Den Paus leeret dat in
gelijkweerdicheyt end'
authoziteydt met die
Schriftuer ghehouden
moeten wesen zijne Ca-
nonen

penbaringe Joh. 22. v.
18. 19.

Christus leert ons / dat
zijn woordt / sy den eeni-
gen en waren toetsteen /
aen de welke al tghene
den name van Godes-
dienst boeret / mach en
moet gheprobeert wer-
den: Ende dat niemant
eenich dinck mach ordi-
neren in g'loofs saecken
tegens of bypté de selve.

Christus leert ons dat
by Godt alleen moeten
aenbidden / in den gheest
ende waerheyt / in alle
plaetsen: Geuende on-
derwijs / wien datmen
aenbidden ende dienen /
end' op wat wise ende
maniere men sulcx doen
moet. Deut. 6. v. 13. 14.
ende 10. v. 20. Matth. 4.
v. 10. Joh. 4. v. 23. 24.
Matth. 6. 6. en 1. Tim.
2. 8.

Christus leert ons dat
Godt

nonen ende insettingen:
En dat hy macht heb-
be te dispensereren int ge-
ne Godts woordt ver-
biedet.

3. Den Paus eert, dat hy
macht hebbe in g'loofs
saken te dispensereren bo-
uen de Schyftuer: En
datmen hem absolute-
lick moet geloué / als die
het licht des geloofs / en
die Sone der waerheyt
is: Ende ouer sulcx niet
dwalen can.

4. De Paus leeret, datmen
ooch de Creatures / als
Engelen mensche / ende
dat gesacreeerde broot
of Hostie in ende bypten
de Misse moet aenbid-
den / ende den seluen die-
nen als Godt: Hy leeret
dat Godt in d'eene plaet-
se meerder tegenwooz-
dich sy met zijn hulpe
als in d'ander / by den
eenen beelde ende Cru-
sifix meer als by d'an-
der.

5. De Paus leeret, dat zijn
inset

Godt niet can noch wil
gедient wesen/ dooz ge-
boden ende insettinghen
der menschen/ ende ver-
werpt alle goede mep-
ninghe ende ghevonden
dienstē der seluen. Esai.
29. v. 13. Matth. 15. v. 8.
9. 1. Sam. 15. v. 20. 21.
22. 23.

Christus leert ons / dat
hy alleen ēē middelaer/
Priester ende voorbid-
der der g'louigen sp: En
sulckx dooz end' om zyn
H. offerhande die hy een
mael aen dē Crupse vol-
bracht/ende dooz de sel-
ue ghehepliget heest alle
die daer gehepliget wer-
den. 1. Tim. 2. v. 5. Act.
10. v. 43. en 4. v. 12. Rom.
3. 25. Joh. 1. 29. Apoc. 1.
1. Joh. 2. v. 1. 2. Heb. 7. 8.
9. 10.

Christus

insettingen/en best men-
schen gaede intentie en
meyninge sulckx werck-
ken sē/ dat d'onderhou-
dinge van dien/het een-
wige leuen verdiene/soo
wel als d'onderhoudin-
ge der gheboden Gods.
Dit is den oorspronck
van alle Monickē Sec-
ten/Regulen ende Or-
dens/ sonder mate sou-
der eynde.

6.

De Paus leert, dat wy
dooz dat offerhande Chri-
sti aen den Crupse niet
en hebben volcomē ver-
geving der sonden: Tē
sp dan dat Christus
daechlicx vooz ons in de
Misse van den Priester
opgheoffert werde: En
dat wy daerēbovē noch
andere Intercessours
en Voorbidders behoe-
uen / te weten: de Hep-
ligen / insonderhepdt de
Moeder Christi/als d'ee-
nige hope der Elendigē/
de Fonteyne der genade
ende salicheyt / die mid-
delaersche Godts ende
der Menschen.

De

Christus leert ons/ dat wy zynner/ende aller zynner verdiensten deelachtich werdē dooz dat geloue: Ende dat sulcx alles / te weten Christus/ zynne verdienste/ dat geloue / upt ghenaden van Godt ons geschoucken ende gegeuen werde.

Joh. 3. 16. en 16. ende 5. v. 24. ende 6. v. 47. Act. 13. v. 38. 39. Rom. 3. v. 22. en. 28. 1. Cor. 1. 13. Ephe. 2. v. 8. 9.

Christus leert ons/ dat hy vooz onse sonden volcomelick betaelt/ en ons van alle die selue verlost hebbe/ niet met gout oft siluer maer met zyn costelijck ende dierbaer bloet. Joh. 1. 29. Heb. 10. 10. en. 7. v. 26. Joh. 19. v. 30. 1. Pet. 1. v. 18. 19.

Christus bevelt ons dat Avontmael te gebruiken so het van hem is in gestelt onder beyde specien

7. De Paus leert, dat wy niet upt puere ende loutere genade / maer dooz verdiensten der werckē/ die by hē vooz goet gheacht werden / die rechtveerdicheydt/ salicheydt ende eeuwige leuen erlangen/ insonderheyt dooz het aensien ende hoozen der Misse/ de welke dat eeuwige leuen verdient vooz leuendighe ende dooden ex opere operato, upt het gedaene werck.

8. De Paus leert, dat Christus alleene ghestozuen sy ende voldaan hebbe vooz die erfsonde: dat wy selfs moeten betalen vooz die dootlijcke sonden / dooz penitentie by hem opgelept / ende dat hy die selue om gelt can laten afroopen/ ende af laet gheuen van sonden/ niet alleen die gheschiet zijn/ maer oock die noch geschieden sullen.

9. De Paus verbiet den leken (so hy die selue noēt) dē dynckbeker of wijn/ ende wil datse te vreden

ten/maemlick broot en
wijn. Mat. 26. Marc. 14.
Luc. 22. 1. Coz. 11.

Christus segt dooz den
Apostel Paulū / dat het
is een Leere der dupue-
len / Spijse te verbiedē/
die Godt gheschapen
heeft / ende gheheplicht
werdt dooz het woort:
Ende den houtwelijchen
staet: Welcke een or-
dening ende insettinghe
Godes is / tot voortplā-
ringe des Menschelij-
ken geslachts / ende ver-
hoedinge van onreynic-
heyt / ontucht en schāde.
1. Tim. 4. v. 1. 2. 3. 4.

zijn met de eene specie.

10

De Paus verbiet in die
Vasten / op Quatertem-
per / ende andere tijden /
by hem gheordineert /
Vleysch of diergelijcke
spijse te ghebrupcken:
Segghende dat dit zijne
verbodt onderhoudē sy
een werck / t'welck dat
eenwige leuen verdiene:
Op verbiet den Prieste-
ren den Houlickē staet /
teghens Godes ghebot-
ten toelatende horerne
ende diergelijckē schan-
de.

6. Dese tegensettinghe soude connen noch in
vele poincten ghecontinueert werden / maer
men siet lichtelijcken upt desen / dat die Lee-
re des Paus-doms reghelrecht contrarie is
de Leere Jesu Christi / ende der V. Aposte-
len: Ende dat men daerom met goeden re-
den segghen mach / dat den Paus ende zijne
Geestelijckheyt het geloue verloochent / van
dat selue afgheballen / die leere der dupbelen
aengehangen / ende den Antichrist geworden
is / die hem seluen verheft bouē al wat Godt
ofte Godes dienst genaemt werdt / sittende
in den Tempel Godes als of hy Godt wa-
re / hem seluen uptgeuende dooz Godt. Want
die

Dat eerste deel, veers. 1. 2. 3.

die hem laet nomen een Stadthouder Christi
ende Godes: Die hem laet nomen Godt op
der aerden: Die de H. Catholycke Kercke/
die Jesu Christi brypt is / zyn brypt segt te
wesen: Die hem uproeyt voor dat hooft
der Catholycke Kercke / welck Christus is:
Die zyn wetten ende insettingen van gelijc-
ke / ja meerder authoziteyt segt te wesen / als
dat woort des Heeren: Die daer segt / hy sy
dat fundament des gheloofs / het welcke
Christus alleen is: Hy en conne niet dwalē
in g'loofs saecken / want wanneer hy sidt in
in den thron zynner Majesteyt / soo stae den
H. Gheest by hem: Die daer segt / al waert
dat de gantsche werelt in een point des ge-
loofs anders gheboelde / als hy / soude noch
tans zyn gheboelen voorgeaen moeten: Die
daer segt / hy conne al doen wat Godt doet /
ende en moege van niemant te rechte gestelt
werdē: Ende wat hy doet / dat hy t' niet doe
als een mensche / maer als Godt / dat hy van
niet conne pet maken: dat hy van ongherech-
rechticheydt gherechticheyt conne maken:
dat hy de nature conne veranderen: dat hy
volcomen aflaet van sonden die geschiet zyn
ende noch gheschieden sullen / conne gheuen
wien hy wilt: dat hy sy alles ende boven al:
dat hy d'oorzaecke van alle oorzaecken sy:
dat zynen wille een suffisante reden in allen
moet wesen: dat wāneer hy ontallicke dup-
senden in die Helle verdoemde / niemant die
macht hebbe om te vragen waerom hy dat
doe: dat hy sy een Coninck aller Coningen /
ende Heer aller Heeren op aerden / welcke /
soo wanneer t' hem belieft / tot zynen gebiedt
staen

Dat eerste deel. vers. 1. 2. 3. 9.

staen moeten/om van hem t'ontfangen/ ofc
door hem te verliesen haren staet en macht:
dat hem alle macht gegebē sp in hemel ende
op aerden. Ja oock ober die Engelen selfs:
Die daer/seg ick/dese ende diergelijcke din-
gen/die alleene Godt den Heere ende Jesu
Christo toecomen/of selfs van hem sept /of
van andere van hem gesept ende gheschrebe
wesende/aenneemt/voor goet hout/en voor
al de werelt uptroeft / is dit niet den Ante-
christ? Is die niet in Godes Tempel gese-
ten? Verheft die hem niet boven Godt?
Maecht hy hem niet selfs tot Godt? Ende
dese dingen al ende noch andere meer/heeft
den Paus met zijne ghesinden toegeschrebe
hem selfs: als bewijsselijck genoeg is upt de
Decretalen en andere Pauslijcke schriften.

7. Wat rest dan nu meer, nae dien dit Hoofst
met zyn leden/den Paus met zyn geestlijck-
heyt/van het rechte gelooue afgeballen/die
leere ende wercken der Dupbelen gevolget/
ende den Antechrist geworden is / Van dat
hy oock verclaert werde te zyn de mensche
der sonden/ende de sone des verderfs: Dat
is/dat dit hoofst met zyn leden in obstinate
Godloos heyt ende alle afgrijsselike wer-
ken des Dupbels zynen lust ende behaghen
hebbe:oock andere tot gelijcke ouerdadighe
boos heyt byenge:ende daerom hem self ende
andere die hem gelouen ende volgen/in der
eewicheyt verderue.

8. De gantsche werelt is bekend,dat den mee-
sten deel der Pausen/Cardinalen/Certzbis-
schoppē en dergelijcke geestelijcke / Atheistē
ende

Dat eerste deel, vers. 1. 2. 3.

ende oberdadich Godtloos gheweest zijn/
t welck oock son:mighe met woorden niet
hebben connen verswighen. Men leest van
Paus Leo de 10. dat hy op eē tyt antwoor-
de Petro Bembo / die upt den Euangelio
wat boortbracht: Het is overlange ghenoech
bekent, wat ghewin ende voordeel ons dese Fa-
bel van Christo voottghebracht heeft. Paus
Johannes de 23. is in de Concilio van Con-
stans gedepoort / om dat hy die onsterffe-
lijckheyt der sielen, ende de opstandinghe der
dooden loochende, neffens andere zijne
schelmstukken. Van een ander leest men / dat
hy op zijn sterf-bedde liggende / seyde: Nu
sal ick drie dinghen ontwaer werden, daer ick al
mijn leven aen ghetwijfelt hebbe: oft daer een
Godt, Helle ende Eewich leven zy. Vele zijn
door tooverije ende hulp des Dupbels tot
die Pausliche weerdicheyt ghecomen / als
Silvester de 2. Benedictus de 9. Gregorius
de 5. ende 7. Johannes de 13. de 20. de 22.
Sixtus de 4. Alexander de 6. Paulus de 3.

9. De gantsche Werelt is bekend, dat het
meeste deel der Pausen / Cardinalen / Certs-
bisschoppen / ende der ghelijcke geestelijcke /
schandelijcke / ontuchtighe / bloetschandige
Boeleerders / ende vuple onrepne Sodomiti-
ten gheweest zijn. Paus Johannes de 13.
heeft met zijn twee susters bloet-schande be-
gaen: heeft dat Palaps van Lateran tot eē
Hoerenhups ghemaect: heeft sijns Vaders
Concubijne, ghenaemt Stephana / Ende een
Weduwe Raineta, met sijn eyghen Nichte ghe-
violeert ende vercracht. Paus Alexander

Val. Vo-
later. ,
Hierony-
mus Mu-
rius in
Eus. cap.

ds

de 6. boeleerde met zijn eygen Dochter Lucre- Ioh. Iovi-
 ria, en gaffe zynen Soon Petro Mendoza/ anus Pon-
 Cardinael van Valentia tot eenen Boelen. taanus en
 Paus Johannes de 8. eē Vrouw persoon/ van Sanaza-
 een Cardinael beslapen zynde / heeft in een rius.
 openbare Processie nae de Kercke van La-
 teran gaende / tusschē dat Colosseum en S. Ianus Pā-
 Clemens Kercke/ een kind gebaert. Julius norius :
 de 2. heeft behalven deel andere / twee edele Commēt:
 Jongelingen door sodomiseten geschendet, die Magist.
 van Anna Coninginne van Vrancrijk aen Paris. ende
 een Cardinael van Ravetien bestelt waren/ Grebellius
 om tot den ghenen geleert te werdē. Johan- Is gedruet
 nes a Casa / van florenze / Eertsbisschop tot Vene-
 tot Benevent / heeft een Boec in Italiaen- tien, by
 sche rijmen gemaect / daer in hy die Sodomie Xanthus-
 als een godlick werc prijset. Sixtus de 4. heeft Trojanus
 tot Romē een openbaer Hoeren-hups op
 gericht / ende het selve tot beyde de vleesche-
 liche oncuyschedē gesticht / toelatende de Car-
 dinael van S. Lucien / de Sodomie / gedue-
 rende de drie heetste maenden des Jaers. Vergerius
 Paus Paulus de 3. heeft een van sijn Sus- Anselmus
 sters ghenaemt Julia Farnesia / den Paus Agrippa.
 Alexander de 6. tot boeleringe overgegebē Volater.
 tegens hare wille / op dat hy Cardinael van
 Hostia werdē soude. En zyn ander Suster /
 die hy selfs geschendet hadde / heeft hy met
 vergift omgebracht / om datse andere groo-
 ter liefde toedroech als hem : Hy heeft met
 sijn eyghen Dochter Constantia, ende met sijn
 Nichte Laura Farnesia gheboeleert. Dit zyn
 de heylige Vaders / ende Vicarien Christi /
 die niet dwalen connen.

Dat eerste deel, vers. 1. 2. 3.

10. De gantſche Werelt is bekend, dat de meeste deel der Pausen/ Cardinalē / en der gelijcke geestelijcke zijn wzeede en groulicke Tprannen gheweest: t welck blijkt niet alleē uyt so veel ende verscheyden oorlogen die sp onder die Princen der Christenhepdt ontstekē/ oock die sp onder hen selfs geboert hebben: maer oock uyt sonderlinghe wzeetheden onder henlieden gebzupcke / ende uyt so veel ontallicke dupsenden van arme onnosel Christen / die sp versmoort / verbrant end' anders omgebracht hebben. Paus Johannes de 13. heeft sommige van zyn Cardinalen de ooghen uytgesteken/ sommige de oozen/ sommige de neusen/ sommige de tongen/ sommige de handen/ sommige de manlicheyt afghesneden. Paus Bonifacius de 7. heeft Johannem de 15. met listen ghevangen/ de oogen uytgesteken/ ende in de ghevangenisse van hunger latē sterben. Urbanus de 6. heeft vijf Cardinalen in sacken gesteken/ ende in t water geworpen om te verdrucken. Wat Sergius de 3. met dat doode lichaem des Paus Formosi gedaen/ hoe hy dat selue na het achste jaer zynet begravinge/ wederom opgegrauen/ op den Paullicken stoel geset/ zyn hoost met drie vingeren afgehouden/ ende ten laetsten in die Tper gheworpen heeft/ vermelden die Historien. Julius de 2. heeft binnen den tijt van seuen Jaren ouer de twee hondert dupsent menschen omgebracht. Carolus de 9. Coninc vā Franckrijck/ antwoordende een Legaat des Paus Gregorij des 13. bewijst zyn gehoorsaem

Luitprandus, lib. 6.

Platina. Volater.

Cranzius. Anselmus Stella.

Luitprandus lib. 3. cap. 12.

Huld.

Hutt.

Grebelius

Duchinus

Anthoni-

us Cica-

rella; cōt.

Plat.

saemheyt tegen de selue/onder anderen met
desen argument/dat in seer weynich dagen/
na de doot van den Amirael in zijn Coninc-
riek zyn omgebracht en vermoort ouer die
tseuentich duysent menschen/die den Paus
niet hebben willen aenbidden: Duytslant/
Engelandt/Spanien/Nederlandt/alle con-
trepen der Werelt hebben dese wreede ende
onmenschlijcke tyrannie der Pausen ende
harer gesinden meer dan te veel gheproeft:

Siet de
Engelsche
Fransche,
Nederlât-
sche Mar-
telaer
boecken,

11. In sommat'is al de werelt bekent / De
Turcksche perfidie ende meneedicheyt / die
onversadelicke giericheyt / die schzickelicke
simonie / die dubbelse hovaerdie / ende on-
uypzkelicke pracht en ouerdaet der Pau-
sen/Cardinalen/en andere geestlicke: waer
van volcomentlicke exempelen te verhalen
soude te lang vallen: Wy besluyten met die
Griekse kercken / die den Paus Johannē
de 23. op zyn hochmoedich ende vermeten
schrijuen antwoerden/ seggende: Wy gelo-
ben vastlich uwe groote macht ende gebiet
ouer uwe ondersatē: wy connen uwen groo-
ten pracht en opgheblasenheyt niet verdra-
gen: wy en vermogen niet uwe groote gie-
richeyt te versadighen: De Dupuel sp met
u. Want Godt is met ons.

4
Hy roept, dat d'Overheden
Niet moghen zyn gheleden
Die niet volgen zyn Leer:
Die niet van hem erlangen
Consent om te ontfangen

B 3.

Haer

Dat eerste deel. vers. 4. 5. 6.

Haer macht end' Godlick eer.

⁵
*Dat all' Rÿcken der aerden
Hem hooren, om t' aenvaerden
End' geven wien hy wilt:
Te nemen die hem keeren,
End' geuens die hem eeren
Van anders goet seer mild.*

⁶
*Sulcx oock den Duyvel prachtich,
Toesey, maer logenachtich,
Christo, soo hy viel neer
Hem wild' aenbidd'en spoedich
Ghelyck zynen Heer goedich
End' doen hem godlick eer.*

Verclaringe van't 4. 5. ende 6. vers.

1. Dese drie versen wijzen ende spreken
van de eere die den Paus ende zijne geestes-
lichheit / de wereltliche Oberhept betoont:
de welke soodanich is / datse daer door be-
tuyghen gheballen te wesen in dat schande-
liche ende strafweerdighe Crimen læsæ Ma-
jestatis divinæ & humanæ. Dat is / datse ver-
achters zijn der Goddelicher Majestept en
harer Oberhept. Want upt geloof weerdighe
Historien / ende epgen Boecken der
Paus ghesinde can overbloedich bewesen
werden / dat de Roomsche Pausen t'allen
tyden de Kepsereu / Coninghen ende Vor-
sten

el
le
u
h
h
h
h
e
d
a
s
s
e
r
k
s
n
d
L
a
A
d
g
g
g
r
b
s
e

sten van gheheel Europa hebben gehouden ende gheacht/ niet alleen vooz hare Vasallen ende Leen-mannen/maer oock vooz onwaerdige ende verachte Slaven en Dienst-knechten : Datse haere macht boben de Keyserslike ende Conincklike hebben verheben / soo hoch als de Sonne boben de Mane / ende het Sout boben Loot verheben is : Datse Keyseren / Coninghen ende Heeren as ende aensetten moghen nae haer belieben : Datse zijn Heeren der Heeren/ ende Coninghen der Coninghen : Ende dat haeren goetduncken ende welgheballen alle Overheden groot ende cleyn ghehoorsaem moeten wesen : Datse niet alle Priesterlike / maer oock Conincklike macht ende weerdicheyt hebben / upt oorsake datse ghewpet werden als Priesteren/ ende geroont als Coninghen : Dat de Keyserslike Stoel vacerende de Paus in den selven succedere / ende daer op stellen ende setten mach diet hem beliest : ende daer upt stotē/ die tot besit des selven / van Godt ende de Landts heeren ghecozen is : In somma dat sy alleen zijn Hoofden ende Heeren des gantschen Aertbodems : Ende dese macht / diese overde Keyseren ende andere Princen vercreghen hebben / dooz bannen ende verbodghen der Keyseren / dooz twistmaeckinghe onder de Vorsten des Rijcks / dooz oproeringen van andere / dooz moort en bloetbergietē / dooz verraderie en andere schelmstucken : hebbense niet alleen met woorden ende Schriften / maer oock met openbaer

C. Vnam
San. Ex-
tra vag: de
Major, &
obedi.

C. 1. Ex-
tra nata
conf.

C. Solit.
Ext. de
ma, & ob.

Dat eerste deel. vers. 4. 5. 6.

Cuspi-
nians in
vita Alb.
Abbas
Vrsp. An-
nales gal-
lici.

ghebruyck geaneuert/sich ontreckende den
oordeele ende censure vā alle mensche/want
den Paus seggense mach van niemant ghe-
oordeelt noch gestraft werden. 2. Tot claer-
der bewijs sullen wy ee Exempel oft twee upt
die groote somme verhalen. Albertus Har-
toch vā Oostenryck/Sone van Rudolphus
vā Habsburch Keyser/verclaerde door zijn
Gesanten ende Legaten aen den Paus Bo-
nifacius de achte/dat hy vande Ceur-Doz-
sten tot een Keyser getozen was/ en begeer-
de dat den Paus dese verkiefsinge wilde be-
vestigen: Maer de Paus Bonifacius ant-
woorde des Keyfers Legatē hoehmoede-
lycken/ende verachtelycken/segghende/dat
de verkiefsinge des Keyfers vuptē zynē we-
ten/willen ende authoritept gheschiet / van
geender weerden sy: Want die macht van
beyde sweerden behoorē hem toe: en ging
daerenbouen in den Jubel-jaer/dat ter sel-
her tijt tot Romē werdt gehouden/met so-
lemnele Ceremonien sulcx opentlick bewij-
sen. Want den eersten dach verdoonde hy hē
in Pauslike habijt ende cleedinge/ geuende
den Volcke d'Apostolische benedictie: Des
anderen daechs verdoonde hy hem in Key-
serlike habijt / hebbende een sweerd aen
zjn zijde/ ende Keyserlike Croone op zjn
hoof/ende doende met luyder stemmē booz
hem uptroepen/siet hier twee sweerden, hier is
Paus ende Keyser, die inden Hemel en op aer-
den gebiet heeft: die dit hoort oft leeft/mach
wel seggen/Siet doch, Petre uwen navolger:siet
doch, o Heere Christe, uwen Stadthouder: Siet
doch

doch hoe hooch gerlommen is die hobar die
 ende opgheblasenhepdt des knechts uwer
 knechten. Wat Paus Julius de tweede/
 willende crÿch boeren teghen Franckrijck
 vooz vermetenhept gebuyct heeft: hoe hy/
 zyn kÿrchs volck ouer de byugghe des Ty-
 bers dooz Romen passerende/ouerlupt ghe-
 roepen heeft. Nu wel aen/als de scutelē vā
 S. Peter ons niet meer nut zÿn/so laet ons
 dan Pauli verroeste sweert upttrecken: en
 hoe hy mits desen die scutelen Petri van
 bouen neder inden Tyber gheworpen/ende
 zÿn sweert upt de schepde treckende / den
 Franschen Coninck ende zÿn kÿcke groot
 verdziet ende verderf gedreycht heeft/ heb-
 ben vele Chronicken beschreuen. Wt dese
 beyde moocht ghy van de reste oorndeelen/
 want sy zÿn hen bynaest alle ghelijck ghe-
 weest/dat is verachtens der Heerschappie/
 ende lasteraers der eerlijckheden. 3. De Pau-
 sen willen haer behelpē tot defensie van t'ge-
 buyck des gheestelicken ende wereltlicken
 sweerts/ende den eyghendom aen alle Co-
 ninckrijcken der aerden met de woordē der
 Apostelē tot Christum/siet hier twee sweer-
 den/ende der antwoort Christi/het is ghe-
 noech: oock met de woorden Christi tot Pe-
 trum/wepdet mijne schapen: ende met de
 donatie of schenckinge Constantini Magni
 des Kepsers/waerin hy den Paus Italien
 ende meer ander ghegheuen soude hebben.
 Maer het zÿn maer beuselinghen: want die
 eerste passagie gantslick van t'gebuyck der
 twee sweerdē niet en spzeect in sulcker boe-
 gen

Dat eerste deel. vers. 4. 5. 6.

gen en manieren als den Paus dat hebben wille: D'ander passagie en bebeurt Petro geen politische en upterlijcke heerschappie/maer dat Ministerium of bedieningh des Woorts. De Donatie Constantini des Keyfers is van den Paus ende zijne gesindē erdicht ende verfiert/ als met veele reden can bewesen wordē/ hier onnoodich te verhalē. Soo weten oock alle verstandighe wel/ dat de politische Gegeringhe ende dat Predic- ampt/ twee verscheyden bedieninghen zijn. Waer van hy de eene/ te weten/ dat Predic- ampt / den Apostelen bevolen heeft / tot de welke Christus seyt. Gelijck my mijn Va- der gesonden heeft/ also sende ick u ooc: En/ de Oberste der Heydenen heerschen ober de selve/ ende die groot zyn gebruycken macht onder hē / maer also en sal het onder u niet zyn. Volgen derhalvē de Pausen niet Chri- stum noch d' Apostelen/ maer dē Satan/ die Christo beloofde/ so hy voor hem nederbal- len ende hem aenbidden wilde/ te geven alle Coninckrijcken der aerden/ die hy seyde zyn te wesen / om te geven wien hy wilde.

Matthe. 4. Luce 4.

7

*Vie heeft Keyfers ghebannen,
Veel wreeder dan Tyrannen,
Coninghen, Princen groet?
Vie heeft den Keyser vrome*

Loh. 20.

21.

Math. 20.

25.

In hoochmoedighen roeme
Ghetreden met de voet?

8.

Vwie heeft daer oyt te voren,
Als den Paus zijn gheschoren
Ontrocken uyt der handt
Der hoogher macht ghepresen
Die alle siel moet wesen
Ghehoorsaem met verstant.

9.

Geen Overheyt soo coene
Die strafft' godloose doene
Der Papen, Moniken boos:
Sy werdt verclaert om desen
Ghebannen, end te wesen
Hererick end godloos.

Verclaringe van dese versen. 7. 8. 9.

1. Daer blijkt ende schijnt seer claerlyck
upt t'gene in dese versen verhaelt wert / dat
den Paus ende zijn Gheestlichhepdt / die
hooghe politicke Overichept / ende ober
suler oock de mindere / in seer gheringh /
jae in gantsch geene eere ende achttinghe
houdet. Want dat hy Kepsere ende
Coninghen lichtvaerdich ende sonder oorz-
saecke bannet / den Kepsere met de voet
tredegh.

Dat eerste deel. vers. 7. 8. 9.

tredet/ende zijne geestelichheyt/ al waren
noch soo sroode schelimen ende Bocuen on-
treckt de straffe der Quericheyt/ daer mede
bewijst hy/dat hy een Godtloos/ vermeten
verachter sy der H. ordinatie Godes. Paus
Gregorius de 7. Urbanus de 2. en Pascha-
lis de 2. hebben den goeden Kepsfer Henri-
cum de 4. met Barbarische en onmensche-
like wreetheden vervolcht ende gebannen:
Gregorius de 7. heeft in zijn plaetse tot Kep-
ser gecozen ende gesubstitueert Rudolphum
Hartoch van Swauen / hem sendende een
gouden croone met desen opschrift/Petra de-
dic Petro Petrus diadema Rudolpho. Ende als
dese Rudolphus in de slach tegens Henricum
omgecomē was/hebbende zijn rechterhant
verlozen (daer van hy oock de by wesende
Bisschoppen aensprekende bekende/dat het
een straf was van zijn ontrou ende menea-
dicheyt aen den Kepsfer bewesen/tegen wel-
ken hy sich opgeworpen en dat Kepsferlick
Ampt aēgebeert hadde sonder wetlike be-
roepinge/alleen door haren raet ende bebel/
waer van sy ten jongsten daghe rekenschap
souden geuen)so heeft Urbanus de 2. Con-
radum des Kepsfers Sone tot eē parthie te-
gens den Vader opgerockent: Ende als de
selue gestoruen was/heeft Paus Paschalis
de 2. tegen den seluen Kepsfer zijnen anderen
Sone Henricum verweert:welcke door hulp
des Paus zijnen Vader dat Kepsferriek met
gewelt ontnomē/als de Bisschop vā Mentz
upt bebel des Paus alle Kepsferlike cpraet/
kledinggen ende klenodien den Vader in te-
genwooz.

Chroni.
Carionis
lib. 4.

ge
be
m
on
se
te
al
se
be
D
se
ba
of
m
rij
ha
B
hy
rij
ba
en
de
w
str
ha
de
ge
ba
be
2
al
re
sch
m

genwoordicheyt des Doons uytghetoghen hadde. Noch en was den Paus niet te vrede met die Tyrannische bannen en onredelick ontweldigen des Rycks: Maer als de Keyser gestorven was/ heeft verboden den seluen te begrauen. Doch de Done is gebaren eue als de Vader/ ende heeft die gunste der Pausen niet lange connen behouden/ maer moste verwachten ende gheboelen euen den seluen Wonderflach des Bans. Also is ooc de Keyser Carion. Fridericus de 1. gheuaemt Barbarossa van den Paus gebannen: Ende zijn Neue/ of Doons Done Fridericus de 2. is tot drie mael toe gebannen van den Paus/ ende zijn rijk ten roue gegeuen alle man. Paus Johannes de 22. heeft Keyser Ludovicus van Beperen gebannē als een Heretick/ om dat hy tot Keyser gekozen zijnde/ dat Keyserlick rijk ende Ruyt aenghebeert hadde/ eer hy van den Paus daerin geconfirmeert was: ende heeft wel stoutelick deruen schijue/ en den Keyser bevelen / dat hy die Keyserliche weerdicheyt wederom aflegghen soude / op straffen des bans ouer hem en alle zijne aenhangers. Also hebbē alle andere voozgaende ende volgende Pausen met de Keyseren gehandelt: ende en is niet een vyz ghebleuen van den Ban des Paus/ of hy heeft moeten bewillighen t'ghene den Paus begeerde.

2. D'oorfake was niet, datse Godloos warē als de Pausen/ niet datse Sodomiten warē als de Pausen: niet datse oncrupsche bloetschenders waren als de Pausen: niet datse moordenaers/ vergifters/ Tyrannen / ende verachters

Dat eerste deel, vers. 7.8.9.

berachters waren van alle Godtlike ende
menschelijcke Rechten / als de Pausen zijn:
Maer datse de onversadelicke begheerlick-
heyt/dupvelsche hoberdie en eergiericheyt/
niet en conden noch behoorden te gedoogen/
daer door die Pausen alles inlochten ende
verswelchden / die Rechten des Keyserrijcs
sochten t'onderdrucken en aen sich te trec-
ken / om te hebben de heerschappie van de
gantscheaerde: Nu/tgene sp aen de hoochste
Overheyt van Christenryc gedaen ende be-
staen hebben/met minder moepten en bete-
ren succes/ hebben sp t'selbe int werc gestelt
aen de particuliere Coningrijcken en Pro-
vincien/daer van de Historien van alle tyde
vol van sijn.

3. Dat tweede t'welck in dese Versen ver-
haelt wert / is die afsgrifselicke / onchristelic-
ke / tyrannische daet des Paus Alexandri
de 3. tegens den Keyser Fridericus Barba-
rossa / een uytneemend Prince. Desen als hy
gebannen was van den Paus / en uyt liefde
tot ruste en vrede / sich gewillich liet binden
tot Venetien / alwaer hem den Paus eenen
dach ghestemt hadde / tot afdoeningh des
Bans en sijn absolutie.: heeft dat selve niet
connen erlangē / voor hy den Paus te boete
viel / om vergiffenis biddende: T'welck als
den Keyser dede / heeft den Paus sinnen eenē
boet opgehebe / en op des Keyser's hals tre-
dende / gheseyt: Op de Leeuwen ende Aderen
sult ghy gaen, ende treden op de jonge Leeuwen
ende Draken. De Keyser daer op seer ver-
gramt zijnde / antwoorde: Niet u, maer Petro.
Maer

Maer de Paus des Keyfers hals ander-
 werf neder douwende/sepde: Soo wel my als
 Petro. Siet hier de eere die de Pausen de
 hoochste Overhept doen. Voecht hier noch
 by/dat de Keyfers de boete des Paus moe-
 ten kussen: Datse de Paus te peerde sitten-
 de den stegelreep moeten houden: Datse de
 Paus op hare schouderen moeten dragen/
 tot bewijs van onderdanichept: Stelt hier
 noch by/ uyt ontallijcke twee singuliere
 stucken/ Dat eenen Paus Franciscum Dan-
 dalum, Hertoch van Venetien/ Coning van
 Creten en Cypren gebangen/ met ketenen
 gebonden/onder zijn tafel gestotē heeft/ dat
 hy die beenderen eten en knagē moeste met
 de Honden. Ende dat eenen Bernhardiner
 Monnic door den Paus daer toe gecoft / de
 Keyser Henricus van Lutzenborch met eē ver-
 gifte Postie vermoort heeft. Is dat de
 Overhept eeren: so connen het die Turckē
 ende de Dupbel oock wel.

4. Om te bewijfen dat derde stuck van dese
 drie versen / mē behoeft niet te loopen tot die
 Histoziē van over veel hondert jaren: Maer
 men gedenck alleē op t'gene binnē eē jaer of
 twee geschiet/ en ter hant genomē is by den
 Paus/over de Signozie van Venetiē/so sal
 een pegelijc lichtelijc connē siē/dat de Paus
 d'Overhept schandelijck daer in verachtet/
 dat hy niet wil dat de selue kennisse nemen
 sal/over die schelm-stucken der Geestlickē/
 ende sy daerom straffen. Want om dat die
 Heeren van Venetien eenē Vaep/die sijn ep-
 gel Moeder en suster omgebracht/en andere
 schelm

Dat eerste deel, vers. 10.11.12.
schelmstukken bedzeuen hadde/ghestraft en
gejustificeert hadden/was een van d'oorza-
ken/waerom sy van den Paus ghevannen
zijn gheweest als Heretiken ende Ketterg:
Daerom en is geen schelmstuk so groot of
soo groulick/t'welck een Moninck niet be-
staen en soude deruen. Non audet, stijgius da-
mon tentare quod audet, Efrænis Monachus.

10.

Noch segt de Paus vermeten

T'is niet noodich te weten

D'overheyt de Schrifuer:

Symoeten doen als leecken

End' volgen wat wy spreecken

Op straffe taller uer.

11.

Symoeten consenteren

End' met een woort niet weeren

Des bloetraets vonnis vrees:

Tot branden ende blaken

D'onnosel Christi schapen

Moeten sy zijn gereet.

12.

Dees eer werd u gegeven

Aldus werd ghy verheven

O Heeren, Godes macht,

Int' Paudom: s' Duyvels kercke

Gaet

Gaet met u din te wercke
Also zijt ghy gheacht.

Verclaringe van dese versen. 10. 11. 12.

1. Dit zijn oock twee mercklicke bewijs-
reden ober die verachtinghe vande Over-
heyt by den Paus ende zijne Geestlichheyt:
Datse de selve ontsegghen ende verbieden
dat ondersoet der H. Schrifstuer/ ende ober
sulcx niet anders houden als Leken: Ende
datse de selve gebuycken alleen tot Execu-
teuren van haer onrechtvaerdighe bonnis-
sen / ende tot Beulen ober de arme onnosse
Schapen Christi. Diese met duysendē doen
verwozghen.

2. Den Paus Gregorius de 7. heeft een
Edict ghemaect/ daer in by de Bisschoppē
van Duytslant verbiet / datse booztaen geē
geestelike Beneficien meer den Keyser sul-
len laten vergeven/ dat oock sy selfs die be-
vestiging in hare Bisschoplike regeringhe
niet en sullen ontfanghen noch aennemen
van de Keyser (sulcx als tot dier tijt toe ge-
buycklich was geweest / ende die Rechten
ende wettē des Rijcks vereyschten) seggen-
de dat de sorghe van dien die Politische
Overheyt niet toe en come / de welcke het
verboden zy van Gheloofs saken te tracte-
ren ende ondersoekinghe te doen: Maer de
Geestelickheyt / en insonderheyt den Hoof-
de der selver/ den Paus van Romē.

Daerom wat de Geestelickheyt ende den
Paus

Dat eerste deel, vers. 10, 11, 12.

Paus segt/ende d'Overhept in gheestelike
saken gebiet/al waert oock tegen alle God-
like en Werltlike Rechtē/sp moet t'selve
volgen/gelooven/ende doē als Leeken/die
in desen niet dat geringste woort hebben tē
seggen. Met sulcher voegen heeft den Paus
alle Leeken (so noemen sp alle die geen gee-
stelike personen zijn) verboden het lesen en
ondersoekē der Schryftuer/ tegens t'bebel
des woorts Godes: op dat sijnr dupvelsche
leere verbozghen soude blijven.

3. Datse nu d'Overhept gebuycken al-
leen tot executeren van hare vonnissen ende
Decreten/ tegen de welke sp niet en mogen
spreken/bewijst onder andere dē Paus Bo-
nifacius de achte: die in een sekere Consti-
tutie segt / Beyde sweerden zijn int ghewelt
der Kercken om te ghebruycken, te weten, dat
geestelike ende Werltlike: Dat Geestlike ge-
bruyckt die Kercke: Dat werltlike werdt voor
die Kercke ghebruyckt: Dat geestlike door den
Priester, Dat werltlike door die handt der Co-
ningen ende Krijsch-knechten, maer niet verder
als dat believen ende iydtsaemheyt des Priesters
vordert ende verdragen can. Siet / de Princē
en Oberheden moeten op het believen ende
nae dat den Priesteren gebalt / haer sweert
gebruycken voor die Kercke/te weten voor
die Kercke des Dupvels, teghen de Kercke
Christi. Die gheschiedenissen des Keysers
rich/der Coningrijcken van Enghelandt/
Franchrijck/Spanjen/ende dergheleijche
Landen/mogen getuygens hier van gebē:
Ende wien daer bekendt is / dat groulike/
moor

Dat eerste deel, vers. 10, 11, 12. 18.

moordadige/verflindende Dier/den Bloet-
raet der Inquisitie/die weet wel/dat alle
Coningen en Heeren den selven moeten ge-
hoorsaem wesen/en die vā haer veroordel-
de Schapen Christi ter nachtbanē bzingē/
bzanden/blaken/en ellendelick verwozgen.

4. Dat is nu de eere / als in dat 12. vers
tot beslupt geseyt wort/die de Paus vā Ro-
men en syne Geestelickheyt der Overhept
aendoet: also gaet de dubbels Kercke met
haer te wercke:upt t'welcke claerlic schijnt/
en openbaerlic te sien is/Godloose verach-
ters der heerschappgen/en schandelicke la-
steraers der eerlicheden. Wliet van haer
ghp kinderē Gods / op dat ghp haer straffe
niet deelachtich en wert.

Dat tyveede deel deses ghedichts,

Vers. 13. 14. 15.

13.
Des Doopers Kercke *zwistisch*,
Vol loose trecken *listich*,
Ghescheurt in *secten* veel:
D'een van d'ander ghebannen,
Mer hoopen *VVijfs* end' *Mannen*
Gheworden s' *Duyvels* deel.

14.
Een *Rijck* *confuys*, seer *machtich*
In *duysternisse*, *prachtich*
In *geestlick* *hovaerdy*:
Sonder *liefa*' der *Nature*,

¶ 2

Son-

Dat tweede deel, vers. 13, 14. 15.
Sonder Godes dienst pure,
Van lasteringh niet vry.

15.

Vyanden van Gods Wetten:
Verstrickt in Satans netten:
Tot g'loove niet bequaem:
Op' oerich end' blamerend',
Die Schrifsture verkerend'
Den Heer niet aenghenaem.

1. De tweede partij van de Christelijcke
Overhept is de twistighe ende ghescheurde
Kercke der Dooperen: De welke in soo da-
nighe verachtinghe der Overhept in uyt-
wendich bedrijf / soo hooch als den Paus
ende zijne Geestelichheyt niet gecomen zijn:
maer zijn nochtans gevallen in een die niet
minder / maer veel meerder is. Want datse
dat Ampt der Overhept uytfluyt uyt Go-
des Kercke / ende uyt dat eeuwige leven /
als een werck des vleesch: Datse alle Chri-
stelicke Overheden niet beter achten als
d'Overheden der Onchristen: ende datse
self het sweert der Overhept aenbaerden /
(daer van in de volghende Versen gheseyde
werdt.) T'is wel soo veel tot verachtinghe
vande Overhept streckende / als t'gene in de
voorzgaende Versen van den Paus en sijnne
ghesinde gheseght is: die d'Overhedē daer-
om uyt den Hemel niet sluytet / om datse
Overheden zijn: ghelijck de Doopers doe /
segghende dat een Overhept niet conne sa-
lich

lich werden / soo lange sy een Overheyt is.

2. Maer pemandis besie doch te recht / wat dit voor volck is / dat d'Overheyt aldus lichtvaerdich gaet verdoemen: Het is de ghescheurde Kercke der Dooperen, d'een van d'ander ghebannen, Een confuys Babel, vol duysternisse, Geestelicke opgheblasenheyt, ende ghenegentheyt tot oproer: Daer gheen natuerlike liefde, gheen suyver dienst en is: Maer lasteren ende blameren, Gods Wetten verwerpe, ende die Schriftuer verkeeren.

3. Hoozt den Apostel Paulum van dese sprecken / in den 2. Bries tot Tim. int 3. Cap. daer hy door den Geest segt / dat in de laetste daghen sware tynen comen sullen / Want daer sullen menschen wesen haer selven lief hebbende / vermetelick / hobaerdich / lasteraers / sonder natuerlijke liefde / onmatich / hart / opgheblasen / hebbende een gedaente der Godsalicheyt / maer de cracht daer van verloochent: vā de welke het zūn die inde hupsen inculpē / en nemē de Vrouwen gebangē / die met sondē beladē zūn / en met menigerley begeerlicheidē gedrebe wēdē: Die alts leere / maer nimmermeer te kennisse der waerheyt comen: staende tegē de waerheyt als Jannes ende Jambres tegen Mozen: Menschen met verdozde sinen / onbequaem tot den Gheloobe. Welcke woorden des Geestes Godes / datse van de Doopersche Kercke / ende haers ghelijcken gesegt zūn / betuyghen de onchristmatighe punten harer kettersche Leere: ende de quwamerlike handelingen in alle dinghen.

Dat tweede deel. vers. 13. 14. 15.

4. Want datse twistich en oneens zijn/ta vele Secten gedeplt en gescheurt/die eē van d'ander gebannen/en den Dupbel gegeven/ is al de Werelt bekent. Sedert de jare van haer lieder begint sel/te weten 1521. of daer ontrent zijne gedeylt meer als in dertich Secte, welcke altemael d'een d'ander bannē / ende van een ander gebannen werdē / met hoopē Wijs en Mannen maltanderen soo veel in hare macht is/ den Dupbel overghedende/ om geringe en lichtbeerdige oorzaken: Da dat nemandt Doops werden can / of hy is gebannen ende des Dupbels eygen. Want by wat Secte hy gaet / so is hy van d'ander ghebannen.

5. Om geringe en lichtbeerdige oorzake/ seggh Ick: Want waerom bannen de Huys-coopers de Contra Huys-Coopers, (alsoo men haer noemt/en dese wederom de andere? En sy beyde de Neutralisten, ende die Neutralisten wederom haer beyde: als om een coop van een huys/ waer in d'ene partje sustineerde sinisterlijck ende bedriechlick ghehandelt te wesen: d'ander partje seggende Neen/ ende die derde/namelick de Neutralisten, willende noch Neen/noch Jaē daer toe seggē? Waerom bannen de Hoochduytsen de Vlamingen, de oude Vriesen de Nieuwe Vriesen, dese alle Hendrick Naeldemans volck, of den dreck-wagen. En een pegelijc wederom de gene daer sy van gebannen is: Alsoo dat geen van alle de Secten der Dooperen / hoe sy oock ghepaemt werden/jaz niet een lidmaet der selver ongebannen is: Woorzake is/onder an-
dere/

bere / datse malcanderen niet verstaen con-
 nen in het point van het mijden der geban-
 den / hoe verre men sich onthoude moet met
 die selve gemeynschap te hebben: d'ecne seg-
 ghende: dat men niet de ghebande gantsch
 geen ghemeynschap moet hebben / ja dat
 oock de ongebande zijn ghebande Ec-gade
 moet mijden / in alle dinghen / oock die de
 Echte aengaen: Ende dit is dat Echt-mijde
 oft Echtschepden der Vlaminghen / d'ander
 segghende / dat de onghebande den gheban-
 den behoort te mijden ten halven deele / dat
 is / in eten / drincken ende houwelicke schul-
 den / maer niet in by een wooninghe / huys-
 houdinghe ende ghemeyn ghebruyck van
 renten ende goederē: Dit zijn de oude Vrie-
 sen. De derde segghende dat men den ghe-
 banden alleen moet mijden in coopen / ver-
 coopen / en diergelicke wereltliche handel:
 Dit zijn de jonghe oft nieuwe Vriesen. De
 vierde seggende / dat men den ghebanden in
 geenen dinghen behoort te mijden / en nemen
 over sulcx op tot hare Ghemeynte / alle die
 van andere Secten gebannen zijn. In sum-
 ma / die eene wil dit / die ander / dat: En heeft
 by na een pegelijc Leeraer oft Bisschop der
 Dooperē sijn eygē gevoelē en aenhang: En
 wie daer niet eens met hem en gevoels / die
 moet gebannē en den Duyvel overgegeven
 zijn / met een sulcke haesticheyt / onrustichz /
 wyetheyt / en Pauslike macht en tyrannie
 dat het meer dan te veel is; Naech derhalve
 den Dooper Robbert Robbersen, die hem ooc
 eē besouderen aenhangh en Secte gemaect
 heeft /

Dat tweede deel. vers. 13. 14. 19.

heeft/na dat hy vā de nieuwe Driessen gebā-
nē was/wel seggē/ Dat de Leeraers, Bisschop-
pē, en Voorstanders der Doopers altesamen zijn
Timmerlieden Babels : Midianiten die Gods
volck verdrucken : Philistijnen die Samson zijn
Bruyt ghenomen hebben : Datse Kijf-kercken
zijn, Ourste Richters in Babel, datse Daniel noch
beschamen sal : Datse Cramerē zijn int huys
Gods, met haren Doop, Ban ende Echtmydiu-
ghe : Ende datse Christus eenmael daer uytstoo-
ten ende verdrijven sal.

6. In summa daer en is niet sekens noch
ghestadichs te vinden in den Rijck en Kerc-
ke des Doopers / dan groote ende grove
dusternissen/ende schrickelike dwalingē/
in de Hoofst-articulen van het Chzistelijcke
Gheloobe : Ende een stinckende Gerstelic-
ke hobaerdie / waer door sy hen veel beter
houdende als andere / ende over sulcx alle
mensen die met haer niet eens gesint zijn
berachtende ende lasterende / als den Pha-
riseus den Tolnaer / uytghebluscht hebben
de natuerlicke liefde / niet alle de gemeyne
teghens alle mensen : Maer oock de be-
sondere onder hen selfs : door diense door
haer onchzistelijck en ongodlick mijsdē oer-
de ghebanden / verbieden alle hantreyckinghe
ende hulpe die d'Ouders de Kinderen , ende de
Kinders den Ouderē schuldich zijn te bewijfen :
ende daer toe de nature self oock alle onre-
delicke creatueren drīvet / alsoo datse noch
met ven ander eten oft drincken/oft te samen
wonen moghen : als in verscheyden plaet-
sen ghebleken ende wel bewijflich is. **Jaē**
datse

datse selfs in doots nooden d'een den anderen
 noch spreken / noch eenighe ghemeynschap
 t'samen hebben moghen / die van een ander
 ghevoelen / ende over sulcx ghebannen zyn:
 als onder andere ontalliche exempelen ghe-
 bleken is in twee Doopers / die ter tijdt der
 vervolginghe onder het Pausdom ghevan-
 ghen / ende in een ghevanghenis by een an-
 der gheworpen zynde / d'een den anderen
 noch groetē noch aensprekē wilde / om datse
 van tweederley Doopersche Sectē warē.

7. Hoe soude dan hare Gods dienst reyn
 ende God gheballich connen wesen? naede-
 mael niet alleen hare leere Goddasterlick
 is / maer sp oock in haere handelinghen soo
 vermeten / hobaerdich ende opgeblasen /
 datse alle andere menschen verdoemen / die
 niet Doops ghesindt en zyn: Ja niet alleen
 die selve / maer oock haer selfs onder mal-
 anderen / sonder eenighe discretie ende af-
 fectie / upt loutere lichtveerdicheyt / ende ve-
 geerlickheyt der heerschappie ober andere /
 bannen verdoemen / ende dē Duyvel ober-
 geben. Hoe soudense den Decre connē aen-
 genaem wesen / wiens gheboden ende ordi-
 nantien sp verworpen / ende verachten / als
 dat Ampt der Overheyt / den Christelicken
 Edt / den Doop / dat Houlick / ende meer
 dier gelijcken? Hoe soudense bequaem connē
 wesen tot den gheloobe / naedemael sp de
 Schzifture verdraeyen ende verkeeren / die
 selve aennemen ende verwerpen / wanneer
 ende soo het haer gelieft: t'welck bewijlick
 ghenoech is upt vele Colloquien ende t'sa-
 der

Dat tweede deel, vers. 13. 14. 15.
mensprekingen/ met hem gehouden: onder
andere tot Franckendal en Emden: in den
welcke sy de clare woorden der Schryftuere
van dat zaet der Vrouwen/ dat der Slangē
den cop vertreden soude. Genes. 3. En van
dat zaet Abrahams en Davids/ t'welc God
tot segeninghe aller Volcken beloofst heeft/
Gen. 17. etc. Geestlicher wijse willē dupdē/
vā een geestelicke Vrouwe/ vā een geestlick
Zaet/ van eenen geestelickē Abraham ende
David/ op datse niet ghedwonghen soudē
werdē te bekenne / dat Jesus Christus zijn
menschelicke nature/ dat is/ vleesch en bloet
van der Vrouwen/ Abraham en David/ dat
is/ van menschen aengenomē heeft/ sulcx de
Schryfture claerlic leeret: Als ooc int punct
van de Oberheyt willense met dat oude Tea
stament niet bewisen hebbē/ dat een Christē
dat selve Ampt met vyer conscientie moge
bedienē/ maer alleē met dz nieuwe/ also datse
Schryfture roepē wanneer het haer beliest/
en wanneer niet/ so moetse te rugghe staen.

8. Dus is haer geboelen in desen ende al
t'ander nergheus anders toestreckende als
tot blameren ober Godt en sijnē H. Inset
tingē/ en tot oproer en oneenicheyt/ niet al
leen onder hen selfs / als te voren gesept is/
maer ooc tegens die ghene die bupten haer
zjn/ als tot Munster/ Amsterdem en in an
dere plaetsen geblekē heeft: Tot oberbloed
dich bewijs moet ick hier verhalen t'ghene
Obbo Philips, een van de outite Leeraers der
Dooperen, van Jan Matthijssen des Mun
sterschen Enochs Apostelen tot een Doop
per

verschē Leeraer ghemaect/in sijn bekē-
 tenisse vā de Dooper sche Kercke ende hem
 self schrijvet : Op seght onder ander vele
 woorden aldus : My jammert noch huyden-
 daechs van herten, dat ick yemant tot sulckē
 Ampt gebozert hebbe / daer ick soo schan-
 delick ende jammerlick in bedroggen wer-
 de / dat ick terstont niet ophielde / maer liet
 my arme mensche daer toe brengen / dat ick
 door begeerte der Broederen / Vierck Pht-
 lips dat Ampt op leyde binnen den Dam /
 David Jozis binnen Delft / Menno Sp-
 mongs binnen Groningē : het welck my van
 gantscher herten leet is / en wilt oock voor
 mynen Godt verlagen / so lang als ick leue /
 voor alle mijne Medebroederen / so dicmael
 ick daer aen ghedencke. Hebbe oock op die
 tijt dat ick myn afscheyt van de Broederen
 nam / Menno en Vierck ghewaerschout / en
 myn sendinge bekent onrecht / en dat ick in
 dat selve bedroggen was / Ende woude wel
 van herten / datse alfulcken Ampt niet aen-
 gheroert noch aenghetast en hadden : Ick
 woude myn ziel voor Godt in die bekente-
 nisse teghen haer vpen / bekennde mijn
 schult en verboeringhe : sy mochtē dan doen
 wat sy wilden / en mogē als noch doē watse
 willē. Ic kdancke de gebenedide / genadige
 en barmhertige Godt / van alle zijne gena-
 de / die mijn oogen opgedaen heeft / mijn siel
 ghedemoedicht / mijn hert verandert / mijn
 geest en verlagen gemoet gebangen / en be-
 kēnisse mijner sondē gegebē heeft. En als
 ick noch om die verleydinge gedencke die
 onder

Dat tweede deel. vers. 13. 14. 15.

onder de Broederen tot Amsterdam, int ou-
de Clooster tot Haersou, in den Dam, op het
Sanc, ende boven al tot Munster, soo bedroeft
mijn ziele ende verschyckt daer vooz. Ick
swijghe van alle de valsche sendinghen, Prophe-
sien, gesichten, droomē, openbaringen, ende on-
uydsprekelickē geestelickē hovaert, die terstont
vē die eerste ure inbrack onder dē Broede-
rē: Want die hupdē gedoopt wordē / riefen
morgē terstont over alle Godloosē / en datse
uytgeroept souden werden: Een pegelick so
haest hy gedoopt was / so was hy eē broom
Christen: ende lasterden alle menschen / en
kenden niemant op aerden goet / dan hem
alleen met sijne Mede-broederen. Was dat
niet een groote ende vreeslicke hobaert? En
wie can uitspreken den grooten twist ende
tweedracht onder den Ghemeenten: van
disputeren / argumenteren / van die hutte
Mosis / ende ghespouden Clawe / van der
Sendinge / van dat Harnasch Davids / van
dat Ruck Christi hier op aerden dupsent
Jaer / van der Menschwerdinghe / Doop /
Gheloonde / Nachmael / die beloofde Da-
vid / dubbelde Echte / Vrye-wille / Predesti-
natie / wetende sonde tot der doot: En sulck
alles mee bannen / verdoemen / lasteren /
schelden / faem-rooben / achterclappen / ooz-
deln / hekkeren / Godlosen / Bapisten / Lu-
terschen / Zwingelschen / Ende die Broede-
ren onder den anderen / die eene dede dit / die
ander dat: Also dat een verstandich onpar-
tydich Christen wel met waerheyt segghen
mach / Dat het geen Tempel Godes conde we-
sen,

fen, maer een Spelonke der Moordenaeren, vol
haet, nijt, afgonst, Gheestelicke hovaert, ghe-
veynstheyt, hypocrisie, verachtinghe, smaer, die
Ick liefde noch weldaet en bewees, noch een ander
lijden conde, die van zijn Geloove, Secte, opinie
niet en was, ende tot alle sijne booznemen en
aenflaghen niet Jae ende Amen seyde. En
soo dat beginsel der sendinghe ende Aposte-
lamyt Helie en Enoch/ ende voort vast met
alle Leeraers was / soo heeft hem oock dat
eynde gheopenbaert ende genoeghsaemlick
vertoont. Die anders niet heel blind en is/
can lichtelijck sien/dat de eene hier seylt/de
ander daer. Die eene rechtet hier een erger-
nis ende opzoer aen/die ander daer: De een
bancketeert ende looft Godt hier/die ander
daer. Ende als ick alles ten vollen segghent
soude/dat my van alles bekend is / van die
Sendinghe/Leere/Ampt/ ende Leeraers/
die ick alle ghekent hebbe/ende waer op dat
een peghelick ghestaen heeft/het waer veel
te veele / jae verdrietelijck te hoorzen / ende
waer oock niet ozbaerlick alles te verhalē.
Dit zijn de woorden van Obbo Philips/cē
Hoofst-leeraer der Dooperen: upt welke eē
peghelick sien can/dat het waerachtich is/
door het ghetuychnis van haer eygen Lee-
raer/wat van de Doopersche Kercke in de
sedie Versen gheseght is.

16.

*D'overheyt sonder schromen,
Verwerpens end' verdoemen,
End' segghen stout daer by,*

hac

Dat tweede deel, vers. 16. 17. 18.
Int nieu verbont vol eeren
Behoef Gods Kerck geen Heeren
Christus haer Coningh sy.

17.
Dus mach nu niemant wesen
Een Christen end' by desen
Voeren dat werelick sweerd,
Met een vry conscientie
Tot der vromen defensie,
Der boosen straf onweerd.

18.
Ja soo langh hy verhardet
In sulcx, end' niet veraerdet
Door bekeeringe vroet,
Den wederdoop ontfangend'
Soo can hy niet erlanghen
Dat ee wick hemel'sch goet.

Verclaringe van dees versen, 16. 17. 18.

1. Der Doopers bekentenisse ende ghe-
boelen van dat Ampt der Overhept is dese:
Dat alle Overheden van Godt ende een
ordinantie Gods zyn. Maer dat een Chri-
sten dat Ampt der Overhept met vrye con-
scientie niet bedienen mach / ende even wel
een Christen wesen : Ende dat daerom geen
Overhept salich mach werden / soo langh sy
eent

en Oberhept blijft/daer van niet afstaet en herdoopt wert: Dat oock dat Kint der Oberhept hem niet en streckt over die twee Tafelen der Wet Gods/maer alleen tot een uytwendige Politische geregelthept.

2. Nemerckt in dese bekentnisse der Dooperen/ hoe datse haer gheboelen selfs omstoten: ende Godt veranderlick/of twee Goden maken/een des ouden/een des nieuwen Testaments/ghelijck eertijts ghedaent hebben die Manicheen/ende dergelijcke Ketters: hoe datse uyt t'gene in den ouden Testament geen sonde gheweest is/ in den Nieuwen Testamente sonde maecten: Hoe datse een ander Ghemeynte in den ouden Testament/als in den nieuwen stellen: Jae deser conditie erger makē/als der Ghemeynte des oude Testaments/ tegens Godes clare woort: En hoe datse ober sulcx de Oberhept/ en Godt den Heere door deselve eere.

2. Want datse segghen/ d'Oberhept is een ordinantie Godes/ sulcx is niet conuen ontkennen/van wegen d'expresse passagien der Schrifuer/ ende nochtans roepen/ dat een Christen in den Nieuwen Testament geen Oberhept wesen mach/wat is dat anders als te segghen: dat een Christen niet doen en mach t'gene God geordineert ende bevolen heeft. Daer nae datse seagen/inden ouden Testamente is het toeghelaten gheweest/maer in den nieuwen verboden/wat ist anders/als te segghen/ Godt is veranderlick/oft daer zijn twee Goden/ een in den ouden/de ander in den nieuwen Testament/
Daer

8.
er
se:
en
pi
n-
iel
en
sp
ent

Dat tweede deel, vers. 16. 17. 18.

Daer d'eene wat ghebiedt / d'ander verbiet /
ende ober sulcx een ander contrarie zijn:
Verder datse segghen / in den ouden Testa-
ment hebbe dat Ampt der Oberhept conne
bedient werden / sonder verlies der salic-
hept / Jae dat vele Coningen die t'selve be-
dient hebben / vroom ende gheloobich we-
sende / salich zijn gheworden / maer alsoo in
den nieuwen Testament niet. Wat ist an-
ders als te seggen / In dat oude Testament
zp dat Ampt der Oberhept geen sonde ghe-
weest (want so het zonde geweest ware / hoe
soude het van Godt gheboden / ende een oz-
dinantie Godes ghewerst zijn / ende noch
wesen / hoe soude remant in de bedieninghe
des selven die salichept hebben connen er-
langen?) Maer in den nieuwen zp het zonde
ende eē werck des vlesches. Ende dat der-
halben de Ghemeynte des ouden Testa-
ments eē ander Gemeynte is als des nieu-
wē: En dat onse conditie onder den nieuwē
Testament argher is als der Ghemeynte
in den ouden Testamente geweest is / tegert
die clare ghetuyghenisse der Schryftuere.
Act. 10. 1. Coz. 10. Ephe. 3.

3. Sp brenge wel eenich bewijs booz van
haer geboelen / maer gantsch ongefondeert.
Want datse segghen / Christus Jesus is de
Coningh sijner Gemeynte / daerom behoeft
die selve geen Oberhedē. Ten dient gantsch
niet ten propooste. Want Christus was
ooc een Coningh in den ouden Testament /
maer daerom en was het Ampt der Ober-
hept upt de selve niet uptghesloten: Ende en
beneemt

beneemt oock dat rijcke Jesu Christi / twee
 een geestelick rijck is / de ampt der Overhept
 gantschlick niet / maer bebesticht veel meer
 dat selue. Sy seggē voozder tot verstercking
 van haer gevoelen: Christus heeft verboden
 Math. 5. datmen den quaden niet moet we-
 derstaen. Daerom / segghense / mach een
 Christen geen Overhept wesen, wāt een O-
 verhept zjnde / hy soude moeten den quaden
 wederstaen. 4. Maer dit en heeft Christus
 niet gesprokē vā de Overhept en haer ampt /
 die van Godt dat sweerdt ontfangen heeft /
 om den quaden teghen te staen. Maer hy
 spreekt vande priuate ende eyghen wazake /
 die hy verbiedt als eenen Christen onbeta-
 melijck. Doozwaer so dese woorden : we-
 derstaet den quaden niet generalijcken van
 alle quaet souden moeten verstaen werden /
 so zoude Christus self tegen zijn eyghen wet
 ende woorden ghedaen hebben / als hy die
 Coopers ende Vercoopers / die Wisselaers
 en Dupben Kramers upt den Tempel met
 een scherpe geessel upt dypuet / ende hare ta-
 felen om stoot. Dit was den quaden wel
 dapper tegen gestaen. 5. Maer so sachsin-
 nich is den Dooper / dat hy geen Moordes-
 naers / Schelmen / noch dieven / hoe groot sp-
 oock zijn / aen t'leven ghestraft wil hebben :
 als Menno Symons in zijn disputatie teghen
 Martians Micron, spreekende van het ampt
 der Overhept / segt : Ick late een Christen wel
 toe dat ampt der Overheydt te bedienen, ende
 oock de Boos-doenders te straffen, by soo verre
 hy geen bloedt en vergiet.

¶

Want

Dat tweede deel. vers. 16. 17. 18.

Want de schuldighe parthie, diemen met der doot straffen soude, is, of boetvaerdich, of onboetvaerdich. Is hy boetvaerdich, soo moettmen hem in genaden aennemen, ende los laten. Is hy onboetvaerdich, so en machmē g'lijkewel zijn siele niet verderven. **Dit is den raet van Menno Symons, seer goet vooz alle moordenaers/schelmē ende dieben/ eenen goeden middel ende rupmen wech / om een Landt haest vol van sulck geselschap te hebben: Want ten quaetsten comende/ sp souden of in die gebancnisse ghehouden/ende onderhouden/ of boetvaerdichept bepussende los gelaten moeten werden/na des Doopers meeninghe ende sacht sinnich geboeren. Die dan salich wesen wil/ soo hy een Querchepdt is / die moet dat selue ampt/ als een werck des bleessches aleggē/ ende den Dooperschen Afgodt vereerē ende dienen/ dat is/ herdoopt werden/ so is hy een goet Chyristen.**

Vers. 19. 20. 21.

19.

Hy verdient Godes Toren

Als alle onherboren

Door wercken s' vleesch onreyn,

T' vleesch met verkeerde sinnen

Comt niet ten hemel binnen

Hy is des geeſts alleyn.

20.

Die macht sy hen toeschrijuen

End' met veel woorden drijuen

Oock

Oock twygent' metter daet

Dats' wel mogen oordelen

End' straffen d' overspelen

Twelck d' Overheyt toest aet.

21.

Te scheyden Echte lieden

Twelck sy noemen Echtmijden,

Ist niet tot achtung cleyn

Der Overheyt's bevelen?

End' een confuys ordelen

Van haer secten onreyn?

Verclaringe van dese versen. 19. 20. 21.

1. De Doopers segghen/ ende roepen by de ghemeyne simpele lieden/ diese alre aenraden en met hare trecken bespzingen/ datse de Overheyt niet lasteren noch blameren/ wanneerse segghen/ dat een Christen geen Overheyt zijn mach. Zoo dat deselue voorsz enckel segghen houden moet wanneerse upt de gemeynschap Christi ende des ewighen lebens van de Doopers gestoten werdt.

Maer upt dese en de naerbolgende vers hijs schijnt naectelick/ datse de onwaerheyt spreken/ wanneerse seggen/ sy eere de Overheyt.

Want voorsz waer/ het en is geen eer voorsz de Overheyt/ te seggen: Dat ampt der Overheyt en is geen werck des geestes/ maer des bleessches/ van de welke de Schrifftuer be-

W 2

tuycht/

Dat tweede deel. vers. 19. 20. 21.

supcht/dat/wiese doet/niet inden Hemel comen sal. 2. Ende daerom beclaecht hem de welgebozen Heere/Heere Johan/Grave en Heere van Oostvriesland (ende mogent' wel alle Chyristelike Ouerheden met hem doen) hy beclaecht hem met grootē reden/ ouer de lasteringhe der Doopers / ouer zijn Gen. en alle Chyristelike Ouerheden gedaen : in de Doorrede op dat Protocol des gespraecks gehouden tot Embden/ seggende aldus in de selue. Wi hare vander Overheydt gedane beken- tenisse en gefettede grondē volcht, datse de Over- heydt ende haer ampt groulijcker ende schricke- lijcker maken als den Satan selue. Want de Satan verdient jmmers de verdoemenis niet daer door, dat hy van Godt gheordineert sy, ende Godt den Heere diene, maer daer door, dat hy van Godt af- geweken, sich altijt tegen zijnen goeden wille set- ter: Ende wy Heeren ende Overheden, soudent van Godt gheset zijn, om hem te dienen, en doet onsen dienst, den welcken wy met zijnen wille ende tot zynere eere volbrenghe, gelijcke wel uyt den Hemel ghesloten, ende vander ewigher salicheydt beroouet werden. Daerom sy oock niet antwoorden willen / of d' Over- hept de verdoemenis verdient/wanneerse en moordenaer/die den doot wel thien mael ver- dient heeft richten laet. 3. Den seluen Heere ende Grave bewijst mede in de verhaelde Doorrede/hoe dat de Dooperē door het aen- vechten en ontbinden vande houliche (zijnde t'houliche een vande principaelste stucken van een goede policie) in dat ampt der Overhept treden/den houlichen staet onteere/de Ouer- hept

hept ongehoorzaem zijn en deselve lasterē / in dese poinciē. Ten eersten / datse seggen / daer en sp geen en Echten staet in den Heere / dan alleen die van den haren ghemaecht werdt.

Daerō sp ooc als een verbloet werck vban- nen / so pement upt hare middel sich met een ander Christē / die doch vroom / maer niet vā hen wedergedoopt is / ter echte vtroude: en soudē op dier wjse alle eerliē hebende echte lieden bepde van hooghē ende nedzighē standt / die voor desen tīt geleest hebbe / ende noch leuē bupte der wederdoperp geen echte liedē / noch hare kinderē echte kinderē / maer hoeren ende boeuen geweest zijn. Siet en merck wat de Dooper van ons en onse kinderen hout.

4. Ten tweeden, datse ooc echte lieden scheydē, doch onder eē ander naem. Wāt haer doē moet niet echtschepdē maer echtindē heetē / Daerom kan oock de ghene / den welken sp daerom verbannet hebben / dat hy bupten haerder sekte gehoulickt hadde / niet weder tot ghenade comen / ten sp dan dat hy die Persoon verlate / die hy teghen haer orde- ninghe tot een echte vrouwe genomen heeft. Als ooc / wanneer jemāt onder henom anderē oorzaken (dicwils oock seer lichtveerdige) vhebben is / met den seluen moet oock ter- stont zijn echte hupsvrouwe geē gemepschap hebben / jae oock niet eten noch drincken / oft sp moet met hare man glijcke straffe dragē. Waerouer het dicwils gebeurt is / datse den gebanden man zijn echte vrouwe heymelick met de gereetste goederē ontvoerē / hem met zijn clepne kinderen sitten laten: Ende de

Dat tweede deel vers. 19. 20. 21.

echte lieden/ die anders wel te vreden ware/
alse van een ander verbzembden en scheidende/
datse nemmermeer wederom tefamen comē.

5. Ten derden, datse de ontvoerde vrouwe wel
een ander man durven geven, wanneer se maer
den vrozighen man niet alsulcke ontrouwic-
heyt beschuldigen can. Also nemen sy eenen
eerlijcken man beyde zijn liefste ende beste
panden/ die hy op aerden heeft / ten eersten
zijn huys vrou / ten anderen / zijn eere / mit
dien sy hem in zynen af wesen / ende sonder
twyffel oock sonder zijn weten / als eenen
schandelicken Querspeelder verdoemen: en
daerop sijner echte huysvrouwe eenen ande-
ren man nae haren ghelieven te stellen. Van
welcke pointen alle in haere schriften/ ende
by goede getuyghen bewijs genoeg is/ ende
sy selfs niet duruen ontkennen. 6. Een
pegelick mach in desen zien hoe de Doopers
de Overheyt eeren / in der welker ampt sy
treden/echte lieden scheidende/d'welc d'O-
verheyt toecoemt / ende den houlijcken staet
door haer echtinijden/so veel in hen/is tegen
Godes ende der Overheyt beuel in confusie
ende verwerringe stellende.

Vers. 22. 23. 24.

22.

Geen onderscheyt sy stellen

Tusschen Godes rebellen

Den Turcken vreedt vervloect,

End' d'Overheyt verheuen

Dies

Die als Christenen leuen,
Merckt wat de Dooper soeckt.

23.

Der wereltlicke Heeren
End' haer goede regeeren
Zijn sy nu lang seer moe:
Konden sij i' wel bedryuen
T'ging tot haren geryuen
Hier als tot Munster toe.

24.

Dit's u loon, Heeren waerdich,
Die u geeft seer licht vaerdich,
Des Doopers Kerck confuys,
Sy stoot u onghenadich,
End' werpt u als misdadich.
Wi Godes ewich huys.

Verclaringe van dese Versen. 22.23.24.

1. Daer is noch een merckelijck bewijs
van de oneere die de Doopers de Christelic-
ke Overhept aendoen/daerin gelegen en be-
vonden/datse deselue niet beter houden noch
achten/als de Overhedé der Turcken. Wát
so der Christelijcke Overhepts bedieninghe
en ampt sich maer upt strecket tot een poli-
tische ordinantie ende gheregelthept/en niet
tot ouer die twee tafelé der geboden Godes/
(zulcx den Dooper segt) waerin is dan een
D 4 Christe

Dat tweede deel vers. 22. 23. 24.

Chystelicke Ouerhepdt onderschepden van een Turcksche? Want oock de Turck so wel politische ordinantien oprichtet/ende deselue by synen Ondersaten doet onderhouden / als die Chyštenen by den haren.

2. Wat nu de Doopers dooz sodanich verachten der Ouerhept soecken/is bekend niet alleen upt sommige handelingen by hen ghepasseert tot Munster ende elders / daerse de Ouerhept verdreuen / self dat sweerdt inde handt ghenomen/ ende datselue godlooslijck en moordadich gebzupt hebben : Maer het zoude ooc in gelijcker manieren genoechsaen bekend werde/wanneerse tot hare propooste g'lijck als dozen/comen mochten. Want datse niet alleen geen Ouerheden als Chyštenen dulden en lijden moghen/maer datse deselue noch eede van trouwichept/ noch eenige bystant/dooz haer self/of dooz andere tegen een algemeynen bypandt / ter tijdt der noot doen willen : Oock niet alleene die ghene bannen die om de goede te beschermen ende de boose te straffen / der Ouerhept met gheueer bystaen : maer oock die upt hare ghemeynte sluyten/ die met sulcke gebanden eenige conversatie houden : Dit alles wat bewijst het anders/als datse niet lievers en wilden/dan dat alle Ouerheden uptgeroep zynde / sy self Heeren wesende / alles mochten stellen ende herstellen naer haren belieuen.

3. Dit is dan die eere/die de Doopersche/geschourde/ ghebande / ende onder haer self herbloecte Kercke de Chystelijcke Ouerhept aendoet. Waerouer datmen wel seggen

Dat tweede deel. vers. 25. 26. 27. 39.

gen mach/ datse/ als Iudas in zijnen Sepndt-
brief segt/ die hoochheden lasteren/ ende die
eerlichkeiten verachten.

Dat derde deel deses ghedichts,

Verf. 25. 26. 27.

25.

Maer de Schrifuere claere

Getuycht int' openbaere,

Tegen dees Kettens boos.

Dat d' Overheyt gepresen

Geëert behoort te wesen,

Die de Heere verkoos.

26.

Sy leert dat Gods almachtich

Die Heer des Hemels crachtich,

Princen set aff end' aen.

Geen mensche hier op aerden

Mach sulcke macht aenvaerden

Is des Schrifuers vermaen.

27.

Daerom dees macht verheven

Petro niet is gegeven

Noch de navolgers zijn.

Haer ampt is om te leeren,

End' met Gods woort regeeren

De Schapen Christi sijn.

Vercla.

Verclaringe van dese Versen, 25. 26. 27.

1. Dit derde deel vā desen gedichte/leeret ende bewijst uyt des Heeren **H** woorde/voorz eerst int ghemeyn teghens beyde parthyen vande Christelijcke Quereheyt / dat deselue by alle menschen gheëert behoort te wesen: Ende dan int besonder tegens de Pauslike vermetenheyt/ int af en aensetten der Keyseren/Coningen/ende Princen: Ende int gebuycken des wereltlijcken sweerts/ tegens haer ampt / van t'welcke sy haer om die successie en nauolginghe Petri beroemen.

2. Ten tweeden, soo werdt met goeden ende grondighen reden wederlept het ghevoelen der Dooperen van het ampt der Quereheyt/ twelck sy uyt die Gemeente des Heeren/ en ouer sulcx oock uyt den Hemel slypten / als een werck des vleesches.

3. Ten derden, soo werdt uyt Godes woort aenghewesen / waerin dat ampt der Quereheyt bestae / t'welcke sy uyt den g'looue oprechtelick volbringende salich wert: wesende ten laetsten dit deel en het gantsche Tractaetgen met een bemaetinge aende Christelijke Quereheden besloten.

4. Dat eerste van dese drye verskens seght/ dat ons de Schijftuere / welcke des alderhoochsten ende almoghenden Godes repne ende volcomene woort is/ leere ende beutele/ datmen de Quereheyt als des Heeren ordinantie/ ende Dienaersse Godes sal eeren. Dese eere en bestaet niet alleen daerin / dat
me

men deselue eerbiedelijck met ontblotinghe
 des hoofts/ oft met dierghelijcke wijze ende
 manieren / naer een peders lants ghebzupck
 begrote: Maer oock en vooznamelijck daer
 in / datmen de selue Gods Dienaers te zijn
 bekenne/en ouersulcx vzeese/ lief hebbe/ ha-
 ren geboden ghehoorzaem/ ende vooz haere
 goede regeringe danbaer sp / met woorden
 ende met wercken: Hoozt hier van eenighe
 passagien der Schrifstuer: Exod. 22. vers. 28.
 De Goden en zult ghy niet vloecken/en den
 vorste in uwen volcke en zult ghy niet laste-
 ren. Num. 16. wozt beschreue een merckelijc
 exempel van Godes straffe ouer Korah, Da-
 than ende Abiran met hare Rotten / die haer
 tegen Mose ende Aron op wierpen/ende ver-
 achtelick teghen haer spraken. Provetb. 20.
 vers. 2. Wie den Coninck vertooznt/die son-
 dicht teghen zijn leuen. Ende 24. vers. 21.
 Mijn kindt/ vzeeset den Heere ende den Co-
 ning/en menget u niet onder de opzoerische.
 Ierem. 29. v. 7. Soeckt der stadt beste / daer
 ick u henen heb laten wechboeren/ende bid-
 det vooz haer den Heere. Math. 17. werdt
 beschreue/hoe dat Christus de Schattings-
 penning heeft doen betalen vooz hem ende
 Petrum: met zyné exempel ons leerende te
 gehoorzame ende onderdanich te wesen der
 Overhepdt. En Math. 22. vers. 16. en volgens/
 leert ende bebeelt hy datmen den Kepsers sal
 gheben dat des Kepsers is. Rom. 13. vers. 1.
 en volgens. Een pegelijck sp der voozneme-
 licker macht onderdanich: Wát daer en is
 geen macht dan van Gode/en die machtrich
 zijn/

Dat derde deel. vers. 25. 26. 27.

zijn/die zijn van Gode geordineert. So dan/
wie der macht wederstaet/die wederstaet de
ordinantie Godes. Ende diese wederstaen/
die zullen dat oordeel teghen hen seluen ne-
men. Want de Overste zijn niet te vreesen
den ghenen die goet doen / maer die quaet
doen. Wilt ghy de macht niet vreesen / soo
doet dat goet is / ende ghy zult prijs van
haer hebben. Want het is Gods Dien-
naersse u tot goet : Maer ist dat ghy doet
dat quaet is / soo vrees : Want sy en draecht
het sweert niet te vergeefs. Want het is
Gods Dienaersse en Vreesster / tot straffe
den ghenen die quaet doet. Daerom moet-
men onderdanich zijn / niet alleenlick om der
straffe / maer oock om der consciencie. Want
hierom betaelt ghy ooc schattinge. Want sy
zijn Gods Dienaers / tot dit selue geduerich-
lick arbeydende. Geest dan eenen pegelycke
dat ghy schuldich zijt. Schattinge dien ghy
schattinghe schuldich zijt. Tol / dien ghy tol
schuldich zijt. Vrees / dien ghy vrees schul-
dich zijt. Eere / dien ghy eere schuldich zijt.
1. Tim. 2. v. 1. 2. So vermae ick nu vooz al / dat
men bidde ende smecke / en voozbidde ende
dancke vooz alle menschen / vooz Coninghen
ende vooz alle die in hoocheyt gheset zijn / op
dat wy een gherustich ende stil leuen leyden
mogen in alle godtsalicheyt ende eerlicheyt.
Tit. 3. vers. 1. Vermaentse dat sy den Vor-
sten en Overheden onderdanich en gehoor-
saem zijn / tot alle goede wercken bereyt. 1.
Pet. 2. vers. 13. ende volghens. Soo weest dan
aller menschelijcker ordinantie onderdanich
out

om des Heeren wille: Het sy den Coninck
 als den Ouersten / het sy den Stadthouderē
 als dē genen die van hem gesonden werden/
 tot wraecke der quaet-doenders / ende tot
 prijs der goet-doenders. Met dese ver-
 haelde passagien blijkt claerlijck / watmen
 der Ouerhept schuldich is / en waerom: daer
 blijkt mede upt deselue / dat noch den Paus
 met zijne geestelichz / noch de Doopers zulcx
 de Ouerhept bewijfen: Ende datse ouersulcx
 doen tegen de Schyftuere ende dē wille des
 Heeren. Want / de Ouerheden hē onderwer-
 pē / om met d' selue tot aff en aensettinge naer
 zijnen belieuē te handelen / hem alle Coning-
 rijcken der aerden toe te schyguē / de Keyserē
 en Coningen te bannē / met de voete te tredē /
 den seluē geen macht te laten ouer de geeste-
 licke / hen te verbiedē de Schyftuere te lesen
 en te handelen van geloofs saecken / haer te
 gebuycken alleen tot Executeurs en Beulē
 van hare bloetdorstighe ende moorddadighe
 bonnissen en sententien ouer de arme onno-
 sele schapen Christi (zulcx alles den Paus
 met zijne geestelijcheit doet). de Ouerhepdt
 int godtsalighe bedienen van haer ampt upt
 den hemel ende de salichepdt slupten: in der
 seluer ampt tredē / selfs het sweert aenbaer-
 den / echte lieden schepden / geen onderschept
 tusschen een Christelijcke Ouerhepdt en den
 Turck maken (zulcx alles de Dooper doet)
 dit seg ick / en is niet t'ghene de Schyftuere
 segt: te weten / de Ouerhept eeren / vreesen /
 lief hebbē / gehoorzaem en danckbaer wesen /
 maer het is deselue clepnachten / schandelijck
 lasteren

Dat derde deel. vers. 25, 26, 27.

lasteren ende berachten.

5. Dat tweede versken van dese drye bestraffende verwerpt met Godes woort/dat godlose ende vermeten doen des Paus: welke (als int eerste deel gesept is) hem die macht toeschijuet/om Keyseren/Princen ende Coninghen/af ende aen te setten nae zijn belieuen: En segt/dat hem als een Vicario Christi end' S. Petri naerfolger / alle Coning-rijcken der aerden toecomen/om die te vergeuen/soo en aen wien hy wilt: sulcx hy oock menichmael ghedaen heeft / met groote beroerte van de gantsche aerde/ende verderf/niet alleen van vele goede Coningen en Princen/maer oock ontallicke dupsenden van onderdaenen. En dit al teghens het uyt-gedrukte woort des Heeren/ t'welcke segt/dat Godt die gene sy/die Coningen af ende aensette/ende dat hem alleen die macht toecome: als Dan. 2. vers. 21. Hy settet Coningen af / ende settet Coningē in. En 4. v. 14. de alderhoochste heeft macht ouer der menschen Coningrijcken/en geestse wien hy wil / ende verhooght de nedzighen tot den seluen. Ierem. 27. Ick hebbe de aerde gemaect / en de menschen en het vee/die op aerden zijn / door mijne groote cracht ende uyt-ghestreckten arm: en geuese wien ick wil. Nu dan hebbe ick alle dese landen ghegeuen in de hant mijnes knechts Nebucadnezar, des Conings te Babel/ ende hebbe hem oock de wilde dieren opden velde gegeuen/datse hem dienen zullen. Iob. 34. vers. 24. Hy brenge: der stouten vele om/diemen niet tellen can / en settet sommige andere in hare stede

stede. Ende David segt/ Psal. 113. vers. 7. 8. die
den clepnen oprichtet upt den stof/ ende ver-
hoocht den armen upt den dreck/ dat hy hem
sette nevé de borstē/ byde borstē zynes volcx.

6. Den Paus wil segghen / dat hem van
Godt dese macht ghegeuen sy / om dat hy is
een Stadthouder Jesu Christi / en een Suc-
cessieur oft Nabolgher des Apostels Petri in
den bisschoplijcken stoel tot Roomen. Maer
het zijn maer reden sonder gront ende woort
den sonder fundament. Want hoedanighen
Stadthouder van Christo dat den Paus sy /
ende hoedanighen eenen Nabolgher Petri, is
openbaer upt i' ghene in het eerste deel van
desen tractaet gheseyt is. Want alsoo hy
Christi cere niet en soeckt / noch het welbarē
van zyne ghemeynte: maer zijnen Heere des
hy sich beroemt lastert ende onteeret / en zijn
volck ende schapen verscheurt en verstroyt:
Soo en can hy geen Stadthouder Christi /
maer veel meer een vpant desseluen / geacht
ende bekent werden. Oock en vindet men
niet / een eenich letter of woort inden Bybel/
het welcke spreekt vā eenen Stadthouder /
dien Christus ten Hemel varende / in zijn
plaetse op aerden zoude gestelt / en denseluen
alle macht ouer de Coningrijcken der aerde
ghegeuen hebben: Veel min leestmen inden
Bybel / dat de selue sy de Paus van Roomen.
Ende hoedanich een Successieur of Nabol-
gher Petri / dat den Paus sy (ghenomen
dat Petrus Bisschop tot Roomen gheweest
ware) getuyghen zijn leer / leuen / handelun-
gen ende doen / in allen der leer / leuen / han-
delin-

Dat derde deel. vers. 25. 26. 27.

delingen ende doen/van den H. Apostel Petrus
gantsch contrarie / ende soo vele vande selue
verschepden / als den Hemel van de Aerde /
ende het licht vande duysternisse is.

7. Daerom in het derde versken geseght
wert / dat Petrus en der oprechtē Successors
inde naervolgers desseluen ampt sp/te leerē/
en met Godes woort die Schapen Christi/
die hen beuolen zyn te regeeren / niet het we-
reltlycke sweerd te aenbaerden / veel min
t'selue te ghebruycken tot verderf vande on-
nossele Schapē Christi. Dit heeft Iesus Chri-
stus self geleert en geseght / wanneer twee van
zijne Discipulē / te wetē / de sonē Zebedei / dooz
haere Moeder aen hem begeerden / de eene
tot syner rechterhandt / de ander tot syner
lincker hant te sitten in zynen Conincrycke /
ende zulcx de andere thien Apostelē onwaer-
lyck namen. Ghy weet / segt hy / dat de
Ouerste der Heydenē ouer de selue heerschē/
ende die groot zyn / gebuycken macht tegen
haer. Alsoo en salt onder ulieden niet we-
sen / maer wie onder u wil groot werden / die
sp u dienaer. Ende wie onder u wil de eerste
zyn / die sp uwe dienstknecht. Ghelyck de
soone des menschen niet en is ghecomen om
ghedient te werden / maer om te dienen / en
zyn ziele te geuē tot rantsoeninge vooz vele.
Math. 20. Marc. 10. Luc. 22. Ende Christus
heeft zijne Discipulen gesonden / ghelyck hy
vanden Vader ghesonden is. Ioh. 20. Met
welcke passagien lichtelick te verstaen / ende
claerlyck af te nemen is / dat den Apostelen
ende haren Nafvolgeren beuolen is te leeren
ende

Dat derde deel. vers. 25. 26. 27. 33.

ende predighen : maer niet als Princen ende
Heeren der werelt te regeren : welke twee
bedieninghen in Godes Kercke altoos zijn
onderschepden geweest / ende heeft derhaluē
de Paus tegens Godes woort / ende het ge-
brypck van zijne Kercke / de possessie van
beide ghenomen.

28. Vers. 28. 29. 30.

Gods ordinantie waerdich

Hoe kanse zijn onaedich

Een werck des vleesch onsoet ?

Wat van den Heer ghepresen

Comt, moet al i' samen wesen

Seer heylich ende goet.

29.

Godt laet zijn volck regeeren

Door wereltlicke Heeren

Tot de godtsalicheyt :

Hy straft door haer dat quade,

Beloont de vrome dade

Tot vreed' end' eerbaerheyt.

30.

Dus mach een Christ wel dragen

Sonder Godt te mishagen,

Dat Ampt der Overheyt.

All' menschen die Godt vresen

End' doen zijn wil ghepresen,

Den hemel hy toefeyt.

E

Vers

Dat derde deel. vers. 28. 29. 30.

Verclaringe van dese Versen, 28. 29. 30.

Vers. 28. 29. 30.

1. Wanneer den Dooper segt, dat een **Chyristē** dat **Ampt der Overhept** niet bedienē mach / so bekenē en segt hy daermede / dat het **ampt der Overhept** een verdoenlijck **ampt** sp / dat is / dat het een **Ampt** sp / in des welcken bedieninghe men niet can salich werden. Daer uyt volgt nootwendich / dat het moet een werck des vleessches zijn. Want waere het een werck des geestes / soo zoude een **Chyristen** selue **ampt** moghen bedienen : Maer nu hy dat niet en mach bedienē (want een **Chyristen** en mach geen **Overhept** wesen nae des **Doopers** segghen) soo moet het een werck des vleessches zijn / van de welcke de **Schryfture** segt / dat wyse doet / en sal niet in dat **Coningrick der Hemelen** comen : Soo werdt dan hier in dese versen bewesen / dat het **ampt der Overhept** geen werck des vleessches sp: ende daerupt besloten / dat een **Chyristen** dat selue wel moghe bedienen.

2. Want alle ordinantien Godes zijn werckē des geestes en niet des vleessches / Wie soude hier tegen comen of derven seggen? Nu / so is dat **ampt der Overhept** een ordinantie Godes. Dit can niemant ontkennen / den **Dooper** self niet. Want den **Apostel Paulus** segt het claerlijc tot de **Rom. int 13. Cap.** Hier moet dan nootwendich uytvolghen ende besloten werden / aldus : Soo is dan dat **ampt der**

der Ouerhepdt geen werck des vlessches /
maer des Geestes.

3. Wy lesen in den eersten Scyndtbrief Pauli tot Timotheum int 2. Cap. dat men sal bidden / smecken / boozbieden en dancken booz alle menschē / booz Coningē / en alle die in hoochhept geset zyn: op dat wy een gerustich en stille leven leyde mogen in alle godsalicheyt en eerbaerheyt. Hoe can hiermede bestaen het geboelen der Dooperen? Want me moet immers niet bidden / dat de wercken des vlessches eenen geluckigen voortgang hebben moghen / want dat en is den wille des Vaders niet. Daerom ons Christus bebeelt te bidden Math. 6. Owen wille gheschiede op der Aerden als inden Hemel. Nu / de wille des Vaders en is niet / dat de wercken des vlessches eenen voortgang zullen hebben / maer datse ophouden en gebrooken zullen werden. Daerom hy oock zinnen Soon inde werelt ghesonden heeft / om de wercken des Dupuels / dat zijn de werckē des vlessches te breecken / dewijle men dan booz dat ampt der Ouerhepdt moet bidden / (volghens de leere Pauli) soo volgt daer uyt onweder sprekelijck / dat het Ampt der Ouerhepdt geen werck des vlessches / maer des Geestes sp.

4. Hier voegen wy noch by tot meerder verclaringe, ende seggen / dat al t'ghene de gauen des H. Geestes beschermt ende beordert / als vrede / vriendelicheyt / maticheyt en der ghelijcken / een werck des geestes ende niet des vlessches is. Nu / soo betuyghet den Apostel Paulus tot de Rom. int 13. en 1. Tim. 2.

Dat derde deel. vers. 28. 29. 30.

dat het ampt der Ouerheyt de goede gauen des gheestes bescherme ende vordere / want sy is een Dienaerse Godes tot bescherminghe der goeden / ende straffe der boosen: ende vooz haer moeten wy biddē / op dat wy godt salich ende eerbaerlyck in ruste ende vrede moghen leuen. Is derhaluen seker ende warachtich / dat het ampt der Ouerh3 niet en is een werck des vleesches / maer des geestes.

5. Te meer, dewyle de H. Gheest / alle goede ende profytelike gauen de ghemeynte Godes toe brenghet als Paulus leeret .i. Cor. 12. Daerenteghen soo brenghet dat vleesch met zynen lusten de verderuinge ende verdoemenisse. Gal. 5. Rom. 8. Ende want het ampt der Ouerheyt den kinderen Godes en het gansche menschelike geslachte grote nutticheyt brenghet / als tot den Rom. 13. ende 1. Tim. 2. te sien en hier vozen gesegt is : Soo volget noot saeckelijc / dat het een werck des Geests Godes sy / ende ouer sulcx van een Christē met goede conscientie moge bedient werden.

6. Het welcke wy wat breder sullen gaen bewysen / om dat den Dooper / tegen Schrifftuer ende alle goede reden / segt en roept. Dat een Christen geen Ouerheyt wesen mach. Ten eersten seggen ende sluptē wy aldus : welke beroepinghe van Godt den Heere in de oude Testament is in geset / ende in den nieuwen Testamente vā Christo ende syne Apostelē beuestighet : Deselvighe beroepinghe heeft plaetse inde Christelike Ghemeynte / ende
mach

Dat derde deel. vers. 28.29.30. 357

mach vā een Chyristen bedient werden: Een
alsulcke beroepinge is het ampt der Quer-
hept. Want Godt segt/ Gen. 9. wie menschē
bloet vergiet / diens bloet sal wederom ver-
goten werden/ twelck Chyristus bevestiget /
Matth. 22. Geest den Keeser dat des Kees-
fers is : Ende Cap. 26. Steeckt u sweert
in zyne schepde/wāt wie dat sweert neemt/
die sal door dat sweert omcomen. Ende
met Chyristo Paulus, Rom. 13. ende tot Tit. 3.
Oock Petrus in den eersten Seyndtbytes/ int
tweede Capittel. Daerom soo mach dat
ampt der Querhept vande ghene die in de
Ghemeynte des Heeren zyn / bedient wer-
den : Iae vande selue can het alleene recht
bedient werden.

7. Ten tweeden, seggen wy ende sluyten aldus,
Welcke beroepinge der gemeynte des nieu-
wen Testaments als een sonderlinghe ghe-
nade/inden ouden Testament beloofte wert/
deselue sal en mach inde Chyristelijcke Ghe-
meynte des nieuwen Testaments van een
Chyristen bedient werden. Maer nu heeft
de gemeynte des nieuwen Testaments son-
derlinge belofte inden ouden Testamente /
vā het ampt der Querhept/als Esai. 49. v. 23.
de Coningē sullē uwe Doesterheerē/ en hare
voystē uwe Doesterbrouwē zyn. Itē Esai. 60.
Der Coningen voystē sullē u soogē. Daerom
so mach dat ampt der Querhept indē niuwē
Testament upt de gemeynte niet upt geslotē
werden: Anders waren de belofte Godes
pdel en te vgeefs/als die zyn gemeynte wat
beloofte hadde/twelc sy niet en soude moeten
hebben,

Dat derde deel. vers. 28. 29. 30.

8. Ten derden, seggen ende sluyten wy aldus, Een ampt dat godtsalicheyt/ eerbaerheyt en ghemeyne vrede boordert ende onderhout: t'welck de goede beschermt / de quade straft ende weeret/dat comt de Gemeynte ende de kinderen Gods eygentlick toe/bewijle haer dese goederen eygentlyck beloofst zijn. Een alsulck ampt is het ampt der Ouerheyt/nae de leere Pauli 1. Tim. 2. op dat wy (seggt hy) een gerustich ende stil leuē leyden mogen in alle Godtsalicheyt ende eerbaerheyt. Ende tot de Rom. int 13. dat de Ouerheyt een Dienaersse Godes sy/tot bescherminge der goeden/ ende straffe der quaden. Daerom behoort dit ampt inde Christelijcke gemeynte/ ende die het daerupt sluyten / ende segghen / dat een Christen tselue niet bedinen mach / die doē de ghemeynte des Heeren en Godes kinderen dat hoogste ongelijck.

9. Ten vierden, seggen wy ende sluyten aldus, dat ampt / t'welck in Godes plaetse gericht houdt/behoort ende heeft plaetse inde Ghemeynte Godes. De Ouerheyt houdt gericht in Godes plaetse/ Deut 1. ver. 17. Dat gericht is Godes. Ende int'tweede boeck der Chron: int 19 Cap. vers 6. Ghy houdt dat gherichte niet den menschen maer Gode / en hy is by u int gherichte. Daerom soo behoort dit Godelick ampt inde gemeynte des Heeren.

10. Ten vijften ende laesten seggen, en sluyten wy aldus: Welcke beroepinge Abraham de Vader aller gelouigē met goede conscientie bedient heeft/dese lue mogen oock de
Christe.

Christenen in de Ghemeynte des nieuwen
 Testaments met goede conscientie bedienē /
 wanneer se daer toe beroepen werdē : Want
 sy zijn Abrahams kinderen Gal.3. Ende hebbē
 beuel / datse Abrahams wercken doen sullen
 Ioh.8. Maer Abraham heeft dat Ampt der
 Querheydt met goede conscientie bedient /
 Gen.14. Ende Heb.2. Daerom behoeven ooc
 zijne kindere / die tot dit ampt beroepē wer-
 den geen conscientie daer ouer te maken: als
 wy lesen / dat Moïsis, David, Ioseas, ende an-
 dere Wzome Coninghen des ouden Testa-
 ments niet en hebben ghedaen : Ende is
 tselue mede beuestiget in den nieuwen Testa-
 ment / wanneer Ioseph van Arimathza een
 Jonger of Discipel Christi heeft connē we-
 sen / Math. 27. ende ebenwel een Gaetsheer
 tot Jerusalem blyuen / Luc. 23. Wanneer
 de Hoofstman ouer hondert / Math. 8. so seer
 van Christo gheroeint werdt / dat hy al-
 sulcken glorie hadde / dat desghelicken in
 Israell niet en werdt ghebonden : En noch-
 tans hem van Christo niet beuolen wert / dat
 hy zijn ampt soude verlaten / so verre hy een
 Christen zijn / en de salicheyt beeruen wilde :
 Wanneer Iohānes de Dooper de Crigsknech-
 ten / die tot hem quamē om gedoopt te wer-
 den / niet en gebiet datse geen Crigsknechte
 meer moeten wesen / maer laetse in d'selue
 bedieninghe / hen bevelende datse niemant
 ouerlast doen / maer met haer soldie te bredē
 wesen souden. Wanneer van Cornelio den
 Hoofstman / Actor. 10. en van Sergio Paulo dē
 Lantboocht in Cypren. Actor. 13. geschreuen
 E 4 werdt

Dat derde deel. vers. 28. 29. 30.
werdt / datse tot het gelooue in Christum ge-
romen / maer niet vā haer ampt afgeset zijn.
Wt allen desen blijkt claerlyck / en is onwe-
derspreeckelijck bewesen / dat het ampt der
Overhept een godtlyc ampt is / en ouer sulce
van een Christen wel mach bedienet werde /
En dat den Dooper groflijck dwalet / en de
Overhept seer onteeret / jae so veel in hem en
zijner macht is / alle Overheden verdoemet /
wanneer hy derseluer ampt als een werck
des vleesches verwerpet / en uyt de gemeyn-
te Godes sluytet.

Verf. 31. 32. 33.

31.
Gods plaetse hier beneden
D'Overheden betreden,
Goden zijns gheuaemt:
Sy moeten Godes eere
Soecken door reyne leere
Dat Godt niet wert gheblaemt.

32.
Sy voeden Godes Kercke
Door godtsaligen wercke,
Hen is gheboden hooch
T'onder soecken Gods wetten
End' lesen zijn gesetten,
Om richten te gedooch.

Gods

33. Gods Kercke i' allen tijden
 Heeft met een reyn verblijden
 Dees' ghenade bekent.
 Dat Godt de Heer gepresen
 By haer heeft willen wesen
 Door d' Overheyt present.

Verclaringe van dese Versen. 31. 32. 33.

1. In de voorgaende versen is bewesen, dat het Ampt der Overheyt eē ordinatie Godes ende een werck des geestes is: En uyt tselue als oock uyt tracht vā andere reden beslotē/ dat een Christen tselue ampt inden nieuwen Testamente met goede conscientie mach bedienē. Nu wert in dese drie versen vclaert en aengewesen/welck daer sp het ampt der gener die tot Ouerhedē van Godt gestelt zyn/ dat is / hoe verre en waerouer dat hem dat ampt der Overheyt strecke: te weten / ouer beyde Taesselen der gheboden Godes / dat is / dat het voorzert ende beschermet de godt salicheydt ende gberecticheydt. Dit geest den Apostel Paulus te kennen/mits dat hy in den 1. tot Tim. int 2. cap. meldinge doet van godtsalicheypt ende eerbaerheyt. Want na dese leere des Apostels Pauli/ is de Ouerhepdt een Verwaerster der beyder Taesselen der gheboden Godes. Der eersten/ datse arbejdt en sozge draecht/ dat de reyne

E s Aposto

Dat derde deel. vers. 31. 32. 33.

Apostolische ende Prophetische leere by dien
Ondersaten onderhouden en voortgheplant
mach werde. Want dat woort, Godtsalicheyt,
beduydet een rechtewijse om Godt de Heere
te dienen/als hy in sijn woort beuolen heeft.

2. Daerbenevens sien wy het selfde ooc npt de
leere desselue Apostels tot de Ro. 13. daer hy
segd/dat de Overhept eē Diener sse Godes sijn/
tot bescherminghe des goeden / ende straffe
des quaden. Nu ten is niet alleen goet ende
hoog hoor den Heere wat den mensche ghes
chiet na of teghen de tweede Tafel der ghe
boden Godes: Maer oock dat/ twelc Godt
den Heere geschiet/ na ofte tegen zynē wille/
in de eerste Tafel der thien gheboden begre
pen. Daerom sich oock dat ampt der Quer
hept even so wel tot der eere Godes streckt /
als tot de welwaert der menschen: even soo
wel tot bebozdering van de Godtsalicheyt /
als van de gerechticheyt.

3. Sulcx is oock af te nemen uyt de namen /
die der Querhept van Godt ghegeuen wer
den/als datse Voester-Heeren ende Voester
Vrouwen der Christelijcke Gemeente ghe
noemt werden. Esai. 49. Want de Christe
lijke Gemeente wert door geen ding meer
ende beter gheboedet/als door de onderhou
dinghe van de reyne leere des woortds Go
des. Daerom der Querhepts ampt/ is haer
Ondersaten te versorgen ende te hoeden met
de selue reyne sprake en onverbalschte melck/
alste den Apostel Petrus noemt in den 1. brie
f int 2. Cap. In den 82. Psalm werden de
Overheden ghenoom Goden, (het welcke
oock

oock Christus Ioh. 10. verhaelt) daerō datse in haren ampt den name Godes heplighen / ende sich zijner eere ende waerhept aennemē zullen. Daerom oock Godt dooz Iethro Mosis gebiedet / int 2. boeck Mosis int 18. Cap. dat hy zyn volck zyn wet leeren soude: in welke Wet beyde Taffelen begrepen waeren: om daer mede te kennen te gheven / dat het ampt der Overhept sp/ouer de gantsche wet te houden. Daerom oock int vijfde boeck Mosis int 17. Cap. der Overhept geboden en bevolē wert / datse de wet Godes altijt booz sich hebben sal: om haer ampt tot Godtsalichept en gerechtichepdt wel en trouwelick te mogen bedienen.

4. Dit hebben seer wel verstaen, alle vroomē Coninghen des ouden Testaments / als David, 1. Sam 6. en in den 101. Psalm. Salomon, 1. der Coningen / int 2. Cap. Ezechias int 2. der Coninghen int 18. Cap. Iosias, int 23. cap. des seluen boeck: Jae oock de Heydenen / offe schoon den rechten ende warachtigen Godt niet bekent hebben / wanneer se politische ordinantien hebben willen maken / hebbense te eersten haer schuldich bekent / haren Godes dienst / (hoewel onrecht) aen te stellen. Daer mede te kennen gebende / dat de wet der natueren haer leerde / datse hen der godtlicken saken / van haeres ampts wegghen aennemen souden en mosten.

5. Is derhaluen het eynde, waertoe Godt de Heere dit ampt der Overhept ingestelt heeft / hebordering van zyn eere / en van des menschen welbaren. En heeft ouersulcx de gemeynste

Dat derde deel. vers. 31. 32. 33.
mepte des Heeren tot allen tijde haer ver-
blijdet en den Heere ghedanckt / wanneer hy
godtsalighe en vrome Querheden ouer haer
gesteld heeft: bekennende dat dit een sonder-
linge seggen Godes was / en groote danck-
segginghe meriteerde.

Vers. 34. 35. 36.

34.
Daerom, o Heeren, waerdich,
G'looft des Heeren woordt waerdich,
D'afgoderie verbiet:
Plant des Heeren woort reese,
Straft de boosheyt gemeene,
Voorcomt i' ewich verdriet.

35.
Vreest Godt, end' kust den Sone,
Leefst na zijn woort ydoone;
Laet sulcx oock doen oprecht
D'ondersaten gemeene,
Rijck, arm, groot ende kleene:
Wie sulcx doet, is Gods knecht.

36.
V is wel vanden Heere
Betrouwt tot zijner eere,
Groot sal wesen u loon,
Soo ghy tot allen tijden
Met des herten verblijden
Den wille Gods sult doen.

Verclaringe van dese Versen, 34. 35. 36.

DEse versen zijn het besluyt van desen gedichte/inhoudende een vermaninge aen de Christelike Overheden/datse inde bedieninge haer altoogen ampts / daer vanse den almogenden Godt en Heere rekenschap zullen geuen/Godes woort voor oogen hebben en na het selue leuen zullen/niet alleen sy selfs in en buyten de bedieninge van haer ampt / maer datse oocktselue woort Godes zullen doen voordragen en geleert werdē/ aen hare ondersaten / op datse na dat selue gloouende ende leuende salich mogen werden : Ende daerom moetense dat heplighe predigampt bevoerden / alle hare steden en dorpen met goede Leeraren versien / d' selue ende haer ampt voerden ende beschermen : op dat also niemant van hare ondersaten by hare schult verlozen gae. Sy moeten oock alle misdaden ernstelijken straffen na de grootheyt derseluer / sonder dissimulatie of aensien der persoonen/ende geensins haer laten verleyden in geenderley wyse/om te doen t'gens onrecht is / of nalatich te zijn in dat ampt des Heeren. Want verbloekt sal wesen/wie des Heeren werck nalatich doet. Hier toe sal hen dienen / onder veele ende ontallijcke plaetsen der Schriftuere / de vermaninghe des Conings Davids in den 2. Psalm. Soo laet u nu onderwysen, ghy Coningen, ende laet u ruchtighen, ghy Richters op aerden. Dienet den Heere met vreesen, ende verblijdt u met beuen,

Dat derde deel. vers. 34. 35. 36.
beven. Kusset den Soone, dat hy niet en toorne,
ende ghy om comet op den weghe: Want zynen
toorne sal haest aenbranden, doch wel allen die
op hem vertrouwen.

FINIS.

1. Petri. 2. vers. 17.

*Vreest Godt: Eert den
Coning.*

c,
n
ie

